

Varhaiskasvatusopiskelijavanhempien käsityksiä sukupuolesta ja sukupuolirooleista

Luukas Savolainen

Varhaiskasvatustieteen kandidaatintutkielma

Kevätlukukausi 2017

Kasvatustieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

Savolainen, Luukas. 2017. Varhaiskasvatusopiskelijavanhempien käsityksiä sukupuolesta ja sukupuolirooleista. Varhaiskasvatustieteen kandidaatintutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 60 sivua.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia käsityksiä varhaiskasvatusopiskelijavanhemmilla on sukupuolesta ja sukupuolirooleista. Lisäksi tutkimus tarkastelee, vaikuttavatko nämä käsitykset leikki-, lelu- ja vaatevalintoihin ja lasten sukupuolirooleihin.

Aineisto kerättiin haastattelemalla neljää varhaiskasvatusopiskelijavanhempaa. Äitejä oli kolme, isiä yksi. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluna hyödyntäen puolistrukturoitua haastattelumenetelmää. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Tuloksista selvisi, että vanhempien käsitysten mukaan sukupuoli jakaa ihmiset johonkin sukupuolikategoriaan, mutta sukupuoli ei saa estää ihmistä millään tavalla. Sukupuoliroolit nähtiin ulkopuolisen tahon määrittäminä ja niiden koettiin määrittävän naisten ja miesten käyttäytymistä. Lasten leikki-, lelu- ja vaatevalintoihin vaikuttivat lapsilähtöiset ja aikuislähtöiset syyt. Perinteisistä ja vanhempien omista sukupuolikäsityksistä poikkeavat roolit, leikit, lelut ja vaatteet koettiin pääasiassa hyväksyttäväksi, mutta pojan feminiinisyys ja lasten stereotyyppiset sukupuolikäsitykset koettiin ei-hyväksyttäväksi.

Vanhempien käsitysten mukaan sukupuoli on vapaa eikä se saa rajoittaa lasta. Lasten lelut ja vaatteet olivat sukupuolen mukaisia, mutta vanhempien sukupuolikäsitykset eivät vaikuttaneet suoraan valintoihin. Vaikka vanhempien käsitykset rajoittavat joissain tapauksissa lasta, pääasiallisesti lapsen yksilöllisyyttä halutaan kunnioittaa.

Asiasanat: sukupuolikäsitykset, sukupuoli, sukupuoliroolit, vanhemmat, leikki, leikkikalut, vaatteet

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	4
2	SUKUPUOLEN MÄÄRITELMIÄ	6
	2.1 Biologinen sukupuoli	6
	2.2 Sosiaalinen ja kulttuurinen sukupuoli.....	7
	2.3 Sukupuoliroolit	8
	2.4 Sukupuoli-identiteetti	10
3	SUKUPUOLI JA KASVATUS	13
	3.1 Sukupuolisensitiivinen kasvatusta	13
	3.2 Leikki sukupuolen representaationa.....	14
	3.3 Lelut ja vaatteet osana sukupuolta.....	16
	3.4 Vanhemmat ja sukupuoli.....	19
4	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUKESYMYKSET	21
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	22
	5.1 Tutkimuksen konteksti	22
	5.2 Tutkimukseen osallistujat.....	23
	5.3 Aineiston keruu.....	24
	5.4 Aineiston analyysi	26
	5.5 Eettiset ratkaisut.....	27
6	TULOKSET	29
	6.1 Käsitteet sukupuolesta ja sukupuolirooleista.....	29
	6.2 Leikit, lelut ja vaatteet	35
	6.3 Sukupuolikäsityksistä poikkeaminen.....	41
7	POHDINTA	46
	7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	46
	7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimushaasteet	50
	LÄHTEET	53
	LIITTEET	56

1 JOHDANTO

Selaillessani erilaisia kandidaatin töitä, joita on viime aikoina tehty, huomasin lasten sukupuoliroolien olleen usein töiden aiheena. Aihetta käsiteltiin lähinnä päiväkodin henkilökunnan osalta, ja näkökulmana oli useimmiten se, kuinka he vaikuttavat lasten sukupuolirooleihin. Tästä syystä aloin pohtia, miksei asiaa ole tutkittu vanhempien osalta. Vanhemmat kuitenkin vaikuttavat huomattavasti enemmän lasten kehitykseen, asenteisiin ja mielipiteisiin kuin lastentarhaopettajat. Lisäksi he hankkivat lapselle vaatteet ja lelut. Sain vahvistusta tutkimusaiheelle ollessani päiväkodissa harjoittelussa. Lapset itse olivat toki hyvin tarkkoja varsinkin värien suhteen, esimerkiksi vaaleanpunainen oli selkeästi tyttöjen väri, mutta erään vanhemman toteamus jäi erityisesti mieleen. Hän kielsi tyttäältään pehmolelun, koska se oli väritykseltään ruskea ja siten se oli poikien lelu. Tyttö itse olisi halunnut leikkiä kyseisellä lelulla. Tämä tilanne ja lasten melko vahvat mielipiteet väreistä ja leluista saivat minut pohtimaan vanhempien vaikutusta lasten sukupuoliroolien rakentumiseen.

Aikaisempia tutkimuksia aiheesta on melko vähän, vaikka lasten sukupuolirooleja on toki tutkittu. Esimerkiksi Kauppisen ja Romusen (1997) tutkimustuloksissa lasten sukupuoliroolikäsitykset olivat Lawrence Kohlbergin kehitysteorian mukaisesti stereotyyppisiä. Puolakka (2012) taas tutki pro gradu -tutkielmassaan vanhempien arkisia sanavalintoja sukupuolen konstruoijana. Tutkimuksen mukaan vanhemmat tulkitsevat lasten tekemisiä sukupuolen mukaan ja kuvailevat lapsen toimintaa erilaisin sanavalinnoin riippuen lapsen sukupuolesta. Samalla he osallistuvat lasten sukupuolen oppimisprosessiin. (mts. 98.) Amerikassa tehty pitkittäistutkimus taas osoitti, että vanhempien käytös ja toiminta vaikuttavat merkittävästi lasten sukupuoliroolien sekä -asenteiden kehittymiseen. Vaikka vanhempien asenteet ja mielipiteet olivat stereotyyppi-

oita rikkovia, heidän toimintansa puolestaan mukaili hyvin pitkälti perinteisiä sukupuolirooleja. (Halpern & Perry-Jenkins 2016.)

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, millaisia käsityksiä vanhemmilla on sukupuolesta ja miten nämä käsitykset vaikuttavat kasvatukseen. Vanhempien vaikutusta sukupuolirooleihin ja heidän käsityksiään sukupuolesta ei ole Suomessa paljon tutkittu, joten tutkimusaiheeni voisi tuoda uutta tietoa ja näkökulmia kasvatukseen. Kasvatusyhteistyön kannalta aihe on myös tärkeä, sillä tutkimus saattaisi lisätä tietoisuutta kasvattajien käyttäytymisestä, asenteista ja toiminnoista, jotka mahdollisesti vaikuttavat lasten sukupuolirooleihin ja -identiteetteihin. Lisäksi Varhaiskasvatuslaissa (2 a § (8.5.2015/580)), Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) sekä Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) painotetaan sukupuolten välistä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja kasvattajien tulisi välttää stereotyyppisiin rooleihin perustuvia valintoja, joten on myös velvoittavaa, että näitä asioita pohditaan.

2 SUKUPUOLEN MÄÄRITELMIÄ

Sukupuoli ei ole yksiselitteinen käsite. Ihmisen sukupuolta ei voi määrittää vain ulkonäön perusteella, vaan siihen vaikuttavat sosiaaliset, kulttuuriset ja biologiset näkökulmat. Jako tyttöihin ja poikiin ei ole kaikille lapsille tai aikuisille sopeva (Huuska & Karvinen 2012, 34). Kuitenkin tiedetään, että vaikka kummatkin sukupuolet, mies ja nainen, jakavat laajan yhteisen geenipohjan, eri kromosomiparit korostavat sukupuolien fyysistä erilaisuutta lisääntymisen kannalta. Siltikään biologiset tekijät eivät ole määrääviä osia sukupuolen rakentumisessa, vaan myös oppimisella, ajalla, paikalla ja sosiokulttuurisella ympäristöllä on huomattava merkitys. (Maccoby 2000, 89–90, 117.) Sukupuoli ei näyttäydy aina samanlaisena naisen ja miehen vastakkaisuutena, vaan se on yhteiskunnallinen konstruktio, joka vaihtelee kulttuurin ja historian suhteen (Lahelma & Gordon 1999, 91). Siksi on tärkeää ymmärtää sukupuolen eri ulottuvuuksia ja mitkä eri tekijät vaikuttavat sen kehitykseen ja muodostumiseen.

2.1 Biologinen sukupuoli

Biologisella sukupuolella tarkoitetaan geneettisistä, anatomisista ja hormonaalisista tekijöistä määrittyvää sukupuolta. Sen avulla jaetaan ihmisen sukupuoli biologisesti ja fyysisesti vastakkaisiin osapuoliin, jolloin tuotetaan stereotypioita miehen ja naisen ominaisuuksista. (Ylitapiola-Mäntylä 2012, 20.) Tämän tyyppinen vastakkainasettelu on vain yksi tapa hahmottaa sukupuolia, ja kahteen vastakkaiseen sukupuoleen jakoa on perusteltu fyysisillä eroilla (Rossi 2010, 23). Evoluutiobiologia selittää kahden sukupuolen määritelmän sulusolujen perusteella. Anisogamia olettaa, että seksuaalisesti lisääntyvillä lajeilla on erikokoisia sulusoluja eli uroksen sulusolut ovat pienemmät kuin naaraan. Sulusolujen määrä ja koko määrittävät hyvin monien eläinlajien tyypillisiä yksilöiden käyttäytymispiirteitä, esimerkiksi juuri naaraat panostavat enemmän jälkeläisen kasvattamiseen. Poikkeuksia tosin on: muun muassa ihmisillä on monia erilaisia sukupuolijärjestyksiä. (Rotkirch 2016, 15.)

Maccobyn (2000) mukaan lasten käyttäytymisellä ja leikeillä on sukupuoli-eroja, joita voidaan selittää ainakin osittain biologisilla tekijöillä, jotka pohjaavat evoluutioteorioihin ja tutkimuksiin kädellisistä. Esimerkiksi poikien rajut leikit keskenään ja tyttöjen kiinnostus hoivaaviin leikkeihin ovat tyypillisiä sekä ihmisillä että kädellisillä. Poikien rajut leikit voidaan nähdä osana oman sosiaalisen aseman osoittamista miesvaltaisessa hierarkiassa, kun taas tyttöjen hoiva-leikit ovat tapa harjoitella jälkeläisistä huolehtimisena. (mts. 93, 114–115.)

Biologisessa näkökulmassa ihmisellä on erilaisia biologisia tiedostamattomia käyttäytymistapoja. Ihmiset ovat pohjimmiltaan imettäviä ja heteroseksuaalisesti lisääntyviä nisäkkäitä, jotka tarvitsevat suojaa ja ravintoa. Vaikka biologisessa lähestymistavassa on jotain antropologisesti universaalia totuutta, sen tulee sosiobiologien mukaan tarjota tilaa myös kulttuurista riippuvaiselle käyttäytymisen muuntelulle. (Husso & Heiskala 2016, 55–56.)

2.2 Sosiaalinen ja kulttuurinen sukupuoli

Vaikka biologialla, geneilla ja sukusoluilla on merkitystä sukupuolen muodostumisen kannalta, tärkeämpi on kuitenkin sukupuolen sosiaalinen konteksti, sillä monet miesten ja naisten roolit sekä käyttäytymismallit ovat sosiaalisesti ja kulttuurisesti rakentuneita. Sukupuolen sosiaalinen rakentuminen alkaa jo lapsuudessa, sillä lapsi oppii sukupuolittuneet toimintatavat havainnoimalla maailmaa ja muiden toimintaa (Ylitapio-Mäntylä 2012, 16). Salomäen (2011) mukaan biologinen sukupuoli ei ole puhtaasti biologinen kysymys. Sosiaaliset käytännöt rakentavat biologisen sukupuolen käsitteitä ja vaikuttavat biologisiin sekä fysiologisiin käsityksiin miehistä ja naisista. (mts. 239.) Biologisuus on vain yksi tapa laittaa ihmiset eri kategorioihin ja varsinkaan kasvatuksen kannalta se ei ole riittävä määrittelyn keino (Ylitapio-Mäntylä 2012, 21).

Sukupuoli (engl. *gender*) ei tarkoita biologista sukupuolta (*sex*), sillä sukupuoli on yksilön representaatio jonakin yhteiskunnallisena suhteena. Tämä suhde perustuu kahden biologisen sukupuolen käsitteelliseen ja jäykkään vastakkainasetteluun ja sitä kutsutaan ”biologisen ja sosiaalisen sukupuolen järjes-

telmäksi” (*sex/gender system*). Kulttuuriset käsitykset mies- ja naissukupuolesta muodostavat symbolisen sukupuoli-järjestelmän, joka sidoksissa kunkin kulttuurin ja yhteiskunnan poliittisiin sekä taloudellisiin tekijöihin. Toisin sanoen, yhteiskunta ja kulttuuri antavat merkityksen yksilön biologiselle ja sosiaaliselle sukupuolelle. (de Lauretis 2004, 41–42.)

Sukupuolta kuvataan usein käsitteillä feminiininen ja maskuliininen. Näihin kahteen käsitteeseen sisältyy sanoja, joilla kuvataan usein perinteisiä sukupuolen malleja. Esimerkiksi hoivaaminen, vaaleanpunainen ja heikkous ovat feminiinisiä sanoja ja kuvaavat naista. Tekninen osaaminen, vahvuus ja sininen ovat taas maskuliinisia eli miestä kuvaavia sanoja. Nämä sanat ovat kulttuurisesti rakentuneita, jolloin tietty toiminta, eleet, tyyli ja oleminen näyttäytyvät joko feminiinisenä tai maskuliinisenä ja näitä voidaan käyttää hyväkseen, kun halutaan esittää tiettyä sukupuolta. (Ylitapio-Mäntylä 2012, 24–25.) Sukupuolen esittäminen nivoutuu huomaamattomasti osaksi inhimillistä vuorovaikutusta, jolloin lähes kaikki mitä teemme, tulkitaan joko naiselliseksi tai miehekkääksi. Lisäksi sukupuolta määriteltäessä esimerkiksi vaatetusta, ääntä ja eleitä pidetään biologisina piirteinä, vaikka ne ovat sosiaalisissa valtasuhteissa muodostuneita toimintatapojen tuotteita. (Juvonen 2016, 45–47.)

2.3 Sukupuoliroolit

Ylitapio-Mäntylä (2012) määrittelee sukupuoliroolin kaavamaiseksi käsitykseksi tytöistä, pojista, naisista ja miehistä. Muun muassa työelämän jako miesten ja naisten töihin edistää sukupuolistereotyyppioiden syntymistä, jolloin naisten ja miesten toimimisesta ja osaamisesta tehdään yleistettäviä oletuksia. (mts. 23.) Kohlbergin sukupuoliroolien kehitysteoria (1966) on vaikuttanut voimakkaasti tämän päivän kognitiivisiin kehitysteorioihin (Martin 2012, 93). Kuten aikaisemmin mainitsin, myös Kauppisen ja Romusen (1997) tutkimustuloksissa lasten sukupuoliroolikäsitykset olivat tämän kehitysteorian mukaisesti stereotyyppisiä. Kohlbergin (1966) teorian mukaan sukupuoliroolien oppimi-

nen on kognitiivista lapsen sosiaalisen ympäristön jäsentämistä, eikä siten ole suoraan biologian tai kulttuuristen normien säätelemää. Sukupuoliroolikonseptien ja -asenteiden muutokset ovat universaaleja johtuen universaaleista iän mukaisista kognitiivisen organisoinnin perusmalleista. (mts. 82–83.)

Sukupuoliroolien tunnistaminen koostuu Kohlbergin teorian mukaan kolmesta vaiheesta. Ensimmäisessä vaiheessa lapsi kognitiivisesti kategorisoi itsensä joko ”pojaksi” tai ”tytöksi”, mikä on kriittinen ja olennainen sukupuolirooliasenteiden säätelijä. Toisessa vaiheessa lapsi ymmärtää, että aikaisemmin tehty kategorisointi on pysyvää ja tätä käsitystä vahvistaa fyysisestä todellisuudesta tehdyt havainnot sosiaalisista tekijöistä tai vanhempiin samaistumisesta huolimatta. Viimeisessä vaiheessa, kun lapsi on pysyvästi kategorisoinut itsensä pojaksi tai tytöksi, hän arvostaa asioita ja toimintoja, jotka ovat johdonmukaisia hänen sukupuolensa kanssa. (Kohlberg 1966, 88–89.)

Kognitiivisen kehityksen näkökulmasta sukupuoli-identiteetin konseptien pysyvyyden stabilisointi tapahtuu 3–7 ikävuoden aikana. Lapsi oppii luokittelemaan itsensä sukupuolensa mukaan 2–3-vuotiaana. Hän ei kuitenkaan ymmärrä sanan ”poika” tai ”tyttö” merkitystä, vaan sana on verrattavissa nimeen. 4–5 vuoden iässä lapsi oppii luokittelemaan itsensä lisäksi muiden ihmisten sukupuolen tyypillisten vihjeiden mukaan. Lapsi ymmärtää sukupuolen pysyvyyden 5–6 ikäisenä. (Kohlberg 1966, 93–95.)

Uudempi kirjallisuus tukee Kohlbergin teoriaa siitä, että lasten kasvavalla ymmärryksellä omasta sukupuoliluokastaan on motivationaalista merkitystä (*motivational significance*) sukupuoleen liittyvissä valinnoissa ja käyttäytymisessä. Ei ole kuitenkaan selvää, milloin ja miten tämä ymmärrys tarkalleen vaikuttaa edellä mainittuihin asioihin. (Martin 2002, 910.)

Kuten aikaisemmin tuli ilmi, lapsi ymmärtää oman sukupuoliroolin eli sen, onko hän tyttö vai poika, noin 2–3 vuoden iässä (Freeman 2007; Chick, Heilman-Houser & Hunter 2002; Kohlberg 1966). Sukupuoliroolien oppimista on perusteltu esimerkiksi mallioppimisella. Juvosen (2016) mukaan ensimmäiset sosialisatioteoriat olettivat, että sukupuolen erityiset ruumiintoiminnot määrittivät sukupuolelle tyypillistä käyttäytymistä. Behavioristiset oppimisteo-

riat puolestaan kritisoivat tätä näkemystä, ja sukupuoli nähtiin opittavana sosiaalisena ominaisuutena (mts. 41). Behavioristisen oppimiskäsityksen ajatuksena on, että oppiminen tapahtuu siirtämällä tieto sellaisenaan oppijaan vahvistuksen eli palkintojen tai rangaistusten avulla. Toisin sanoen oppijan ulkopuolelta tulevilla ärsykkeillä vahvistetaan haluttua reaktiota, joka muuttuu pysyväksi käyttäytymiseksi. (Tynjälä 1999, 29–30.)

Sukupuoli opitaan mallioppimisella siis siten, että ihminen käyttäytyy sukupuolensa osalta ”oikein” ja saa siten hyväksyntää. Jos hän taas käyttäytyy epätyypillisesti, häntä rangaistaan. Juvosen (2016) mukaan mallioppimisen teoria olettaa, että ihmisellä on valmius oppia mallista tarkkailemalla sekä kopioimalla esikuviaan. Mallit ja esikuvat voivat olla esimerkiksi median tuottamia roolimalleja tai lähipiirin ihmisiä ja heidän yksittäiset teot sekä laajemmat käyttäytymiskokonaisuudet. Sekä behaviorististen oppimisteorioiden ja mallioppimisen ajatuksena on, että oppiminen on ylhäältä ohjattua eikä ihminen voi muuta kuin noudattaa valmiita malleja. (mts. 41–42.)

2.4 Sukupuoli-identiteetti

Sukupuolirooleilla ja sukupuoli-identiteetillä on paljon yhteistä, mutta ne poikkeavat toisistaan oleellisesti. Toisin kuin sukupuoliroolit, sukupuoli-identiteetti on sisäinen tunne siitä, kokeeko ihminen itsensä tytöksi, naiseksi, pojaksi, mieheksi vai joksikin muuksi (Huuska & Karvinen 2012, 35). Sen luominen on elämänmittainen kehitysprosessi, johon ikä vaikuttaa. Sukupuoli-identiteetti on osa yksilön subjektiivista tietoisuutta sukupuolesta. Kehitysprosessiin vaikuttavat yhteiskunnan ja kulttuurin odotukset sekä käsitykset eri ikävaiheista, kuin myös yksilön muuttuvat biologiset prosessit. Lisäksi yksilön piirteet ja elämäkokemukset muokkaavat sukupuoli-identiteettiä. Toisin sanoen yksilö on itse aktiivinen sukupuolensa rakentaja. (Reisby 1999, 22–23.)

Viimeisen 50 vuoden aikana psykologia ja psykiatria ovat tunnistaneeet kaksi selkeästi erottuvaa sukupuoli-identiteetin merkitystä. Ensimmäinen on

tunne itsestä, joka on enemmän kuin yksilön anatominen ymmärrys itsestään. Toinen merkitys on tunne itsestä, joka hakee tukea eri sukupuoliryhmien stereotyyppisistä piirteistä. Sukupuoli-identiteetti on oletettavasti näiden kahden merkityksen lisäksi osa persoonallisuuden kehittymisen prosessia. Sillä on samat vaiheet kuin millä tahansa muulla persoonallisuuden prosessilla. Ensimmäisellä tasolla sukupuoli-identiteetti on laajimmassa merkityksessään ja näytetään jokseenkin samanlaisena kaikilla ihmisillä. Toisella tasolla sukupuoli-identiteetti vaikuttaa eri tavalla eri ihmisten kohdalla. Kolmannella tasolla se muodostuu tietyn yksilön ominaispiirteeksi. Lisäksi sukupuoli-identiteettiin kuuluu sekä itsehavainnointia ja toisten havainnointia että sosiaalisia ja biologisia vaikutteita. (Tate 2014, 1-2.)

Eganin ja Perryn (2001) mukaan sukupuoli-identiteetti on moniulotteinen. He ovat luoneet mallin, jonka mukaan sukupuoli-identiteetti koostuu viidestä osatekijästä, jotka ovat suhteellisen vakaita 7-8 vuoden ikään mennessä. Ensimmäinen on tieto omasta sukupuolikategoriasta. Toinen on sukupuolen tyyppisyys eli se, kuinka voimakkaasti yksilö ilmentää omaa sukupuoltaan. Kolmantena on yksilön tyytyväisyyden taso sukupuolensa suhteen. Neljäs osatekijä on sukupuolen yhdenmukaisuuden luoma painostus. Tällöin kyse on siitä, onko yksilö vapaa tutkimaan vaihtoehtoisia sukupuolia vai painostetaanko tätä toteuttamaan sukupuolistereotyyppioita. Viides osatekijä on asenne sukupuoli-ryhmiä kohtaan. Tämä tarkoittaa sitä, kokeeko yksilö oman sukupuolen paremmaksi kuin toisen. (mts. 451, 459.)

Egan ja Perry (2001) tutkivat neljää viimeistä edellä mainittua osatekijää alle murrosikäisillä lapsilla. Osatekijät olivat suhteellisen itsenäisiä sekä vakaita ja vaikuttivat mukautumiseen, kuten itsetuntoon ja ryhmäytymiseen, eri tavoin. Sukupuolen tyyppisyys ja tyytyväisyys vaikuttivat mukautumiseen positiivisesti, kun taas muiden luoma painostus ja omasta sukupuoliryhmästä poikkeaminen vaikuttivat negatiivisesti. (Carver, Junger & Perry 2003, 95.)

Kornienko, Santos, Martin ja Granger (2016) tutkivat vertaisryhmän vaikutusta edellä mainittuihin sukupuoli-identiteetin osatekijöihin murrosikäisillä lapsilla. Tutkimuksen tuloksista huomattiin, että murrosikäiset lapset käyttivät

sukupuolen tyypillisyyttä, tyytyväisyyttä sekä itse sukupuolta, kun he valitsivat ystäviä. Lisäksi painostus ja oman ryhmän asenteet vaikuttivat murrosikäisten sukupuoli-identiteetin muuttumiseen siten, että ajan kuluessa heidän uskomuksensa alkoivat muistuttaa ystäviensä uskomuksia. (mts. 1590.)

3 SUKUPUOLI JA KASVATUS

3.1 Sukupuolisensitiivinen kasvatusta

Sukupuolisensitiivisyys tarkoittaa sukupuolen huomioon ottamista niin biologisesti kuin sosiaalisten ja kulttuuristen määritelmien näkökulmasta. Sukupuoli, ikä, kansalaisuus, henkilön paino tai muut erot eivät saa tuottaa eriarvoisuutta. Sanaa sukupuolineutraali on käytetty viime aikoina julkisessa keskustelussa. Kasvatuksessa kyseinen käsite johtaa siihen, ettei sukupuolta eikä lasten välisiä eroja oteta huomioon. Sukupuolisensitiivisyys eroaa sukupuolineutraalista siten, että se ottaa huomioon lasten erot ja siten myös sukupuolen. Sensitiivisyys auttaa huomaamaan omat ja toisten kasvattajien sukupuolittuneet toiminnot ja käytännöt. (Ylitapio-Mäntylä 2012, 25–26.)

Jokaiselle lapselle tulisi taata yhtäläiset mahdollisuudet toimia, kasvaa ja oppia. Tätä tasa-arvon ja sukupuolittuneiden käytäntöjen huomioimista kutsutaan tasa-arvokasvatukseksi. (Ylitapio-Mäntylä 2012, 27.) Myös sukupuolen moninaisuuden huomioiminen on osa sukupuolisensitiivisyyttä ja tasa-arvoajattelua (Huuska & Karvinen 2012, 34). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 30) sanotaan, että ”Varhaiskasvatusta on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennakkoodotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.” Tasa-arvo mainitaan puolestaan kyseisessä asiakirjassa useissa eri yhteyksissä, esimerkiksi oppimisympäristöt tulee suunnitella ja kehittää siten, että ne edistävät sukupuolten välistä yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 32).

Sukupuolisensitiivisyys toteutuu vaihtelevasti päiväkodin ympäristössä ja vanhempien toiminnassa. Alasuutari (2016) huomasi tutkimuksessaan, että päi-

väködin henkilökunnan ja vanhempien varhaiskasvatuskeskustelut perustuivat suurimmaksi osaksi perinteisille feminiinisyyden ja maskuliinisuuden oletuksille. Kuitenkin paikoitellen hyväksyttiin sukupuolioletusten rikkominen ja annettiin mahdollisuus olla ja toimia eri tavoin tyttönä tai poikana (mts. 140). Chickin, Heilman-Houserin ja Hunterin (2002) tutkimuksen tulokset olivat samansuuntaisia. He huomasivat, että päiväkotiympäristö mahdollisti jatkuvasti vuorovaikutustilanteita, jotka vaikuttivat sukupuolen sosiaalistumiseen ja sukupuoliroolien kehittymiseen. Myös sukupuolen epätasa-arvoiset teemat, kuten poikien suurempi huomioiminen, olivat läsnä. Hoitajat kuitenkin mahdollistivat toisinaan sukupuolirajojen rikkomisen. Chick, Heilman-Houser ja Hunter korostavatkin, että hoitajien tulisi ottaa vastuuta ja olla tarkkaavaisia ja vahvistaa sukupuolireilua (*gender fair*) käyttäytymistä. (mts. 150, 153.)

3.2 Leikki sukupuolen representaationa

Leikki on tärkeä osa sukupuolen oppimisprosessissa. Erityisesti roolileikkien kautta lapset kokeilevat ja ymmärtävät sukupuolirooleja. (Chick ym. 2002, 149.) Heikan, Hujalan ja Turjan (2009) mukaan leikki on tärkein oppimisen strategia varhaislapsuudessa. Leikkimisen ja erityisesti mielikuvitusleikkien on todettu kehittävän lasten lukemisen sekä kirjoittamisen taitoja ja kielellisiä valmiuksia. Leikkiessään lapset luovat tilanteen, jossa he jäljittelevät aikuisten toimintaa ja toimivat samalla oman kehitystasonsa yläpuolella. (mts. 24.)

Leikki toisin sanoen stimuloi lapsen kehitystä monella eri tavoin. On ehdotettu, että leikki auttaa lasta harjoittamaan tiettyjä selviytymistaitoja, vähentää ahdistuneisuutta ja edistää psykoseksuaalista kehitystä. Lisäksi leikki liitetään lapsen sosiaaliin, kognitiivisiin, terapeuttisiin ja emotionaalisiin toimintoihin. (Sumaroka & Bornstein 2008, 553.)

Vanhemmat ja myös muut leikitoverit stimuloivat leikin kehitystä eri tavoin. Esimerkiksi äidit leikkiessään lapsen kanssa keskittyvät usein esineleikkeihin ja kehittävät lapsen visuaalisia, kielellisiä ja kuvaavia taitoja. Isät puoles-

taan keskittyvät fyysiseen leikkiin kehittäen motoriikkaa ja kommunikaatiotaitoja. Vertaistoverit kehittävät sosiaalista kompetenssia. Myös lapsen sukupuoli vaikuttaa leikkiin: vanhemmat ovat useimmiten sallivampia poikien leikkejä kohtaan ja ohjaavat enemmän tyttöjen leikkejä. 4–5-vuoden iässä lapsi tyypillisesti valitsee oman sukupuolensa mukaisia leikkejä ja leluja sekä vertaistovereita. (Sumaroka & Bornstein 2008, 553.) Kalliala (1999) huomasi tutkimuksessaan, että tyttöjen ja poikien leikkien teemat olivat pysyviä. Tyttöjen leikit keskittyivät, joskaan ei yksiselitteisesti, hoivaamiseen kun taas poikien leikit olivat toiminnallisempia. Leikin sukupuolellisia rajoja ei juurikaan ylitetty, vaikka lapset olivat sitä mieltä, että kaikki saavat leikkiä kaikkia leikkejä. Syy rajojen pysyvyydelle oli, ettei vastakkaisen sukupuolen leikkejä koettu kiinnostaviksi eikä niinkään se, että rajojen rikkominen olisi kiellettyä. (mts. 287.)

Esimerkiksi aikaisemmin kuvattu Kohlbergin (1966) kognitiivis-kehityksellinen teoria selittää, miksi lapsi valitsee oman sukupuolensa mukaisia leikkejä ja leikitovereita, mutta käytöstä selitetään myös biologisilla ja sosiaalisilla teorioilla. Biologinen selitys perustuu hormoneihin. Hormonit, ja varsinkin androgeenit, muokkaavat sukupuolikäyttäytymistä kehityksen kriittisissä vaiheissa. Esimerkiksi tyttö, joka on altistunut suurelle määrälle androgeeneja eli mieshormoneja, usein valitsee poikien lelun tyttöjen lelun sijaan. (Sumaroka & Bornstein 2008, 560.)

Sosiaalinen selitys perustuu taas sosiaalisen ympäristön vaikutukseen. Aikuiset kohtelevat lapsia eri tavalla riippuen lapsen sukupuolesta, mikä puolestaan vahvistaa sukupuolikohtaista käyttäytymistä. Lapsille annetaan tietyille sukupuolelle sopivia leluja ja vanhemmat lapsen matkivat aikuisten käyttäytymistä. Näin ollen vanhemmat ja vertaistoverit rohkaisevat käyttäytymään ja leikkimään sukupuolen kannalta soveliaasti, ja poikkeavaan käytökseen suhtaudutaan negatiivisesti. (Sumaroka & Bornstein 2008, 560.)

3.3 Lelut ja vaatteet osana sukupuolta

Cherneyn ja Dempseyn (2010, 651) mukaan lelujen kautta tapahtuva vuorovaikutus on yksi tärkeä osa-alue varhaislapsuuden sosiaalistumisessa ja kognitiivisessa kehityksessä. He tutkivat miten tulkinnanvaraiset ja neutraalit lelut vaikuttavat lasten leikkiin ja sukupuolen ymmärtämiseen. Tyttöjen ja poikien välillä oli eroja varsinkin leikin monimuotoisuudessa. Tutkimuksessa pojat tulkitsivat merirosvolaivan, ladon, bussin, kassakoneen, päiväkodin ja linnan maskuliiniseksi leluiksi. Tytöt puolestaan tulkitsivat talon, lentokoneen, nuken, mikroaaltouunin, päiväkodin ja linnan feminiiniseksi leluiksi. (mts. 664–665.)

Cherneyn ja Dempseyn (2010) tutkimuksen mukaan sekä leikki että päätely olivat hyvin stereotyyppisiä pojilla ja he luokittelivat neutraalit ja tulkinnanvaraiset lelut useimmiten maskuliiniseksi. He leikkivät leluilla enemmän, jos ne tulkittiin maskuliiniseksi. Tytöt eivät puolestaan tulkinneet leluja yhtä vahvasti oman sukupuolensa mukaisesti, mutta myös he leikkivät sukupuolittuneita leikkejä, ja iän sukupuolittuneilla leluilla leikkiminen lisääntyi. He myös luokittelivat leluja useammin feminiiniseksi iän myötä. Lasten valintojen perusteena oli useimmiten väri. Varsinkin lelut, joiden väri oli pinkki tai violetti, luokiteltiin feminiiniseksi. Pinkki assosioituu vahvasti naissukupuoleen, sininen taas miessukupuoleen. Lelujen valmistajat hyödyntävät näitä värejä sumeilematta, minkä takia lapsille on tullut erittäin tutuksi tämä kahtia jakautunut luokittelu. (mts. 664–666.)

Trawick-Smithin, Wolffin, Koschelin ja Vallarellin (2015) tutkimuksen mukaan tytöt ja pojat reagoivat eri tavalla samaan leluun, mikä on linjassa aikaisempien tutkimuksien kanssa. Erona aikaisempiin tutkimuksiin on se, että lelujen innostamien leikkien laaduissa oli eroa tyttöjen ja poikien välillä. Tutkimuksen lelut olivat kaikki määritelty kehittäviksi leluiksi opettajien ja vanhempien toimesta. Suurin osa leluista innosti leikkimään laadukkaimpia leikkejä silloin, kun pojat leikkivät niillä. Olisikin tärkeää, että kasvattajat kiinnittäisivät huomiota siihen, että lelut innostaisivat tasapuolisesti kumpaakin sukupuolta leikkimään. (mts. 254.)

Erilaiset lelut siis kehittävät eri taitoja ja kykyjä. Perinteiset poikien lelut, kuten toimintasankarit ja radio-ohjattavat autot, stimuloivat muun muassa pitkäaikaista keskittymistä, luovaa ajattelua sekä visuaalista seuraamista (*visual tracking*) ja avaruudellista hahmotuskykyä. Tyttöjen lelut, joita ovat esimerkiksi nuket ja niiden vaatteet sekä muut varusteet, stimuloivat hoivaa ja fantasialeikkejä, jotka liittyvät perhe-elämään. Ne eivät ole yhtä liikkuvia kuin poikien lelut, mutta ne ovat värikkäämpiä ja houkuttelevampia. Lisäksi maskuliinisiksi luokitellut lelut, kuten aseet ja sotilaat, liittyvät usein väkivaltaan ja aggressiivisuuteen. Lelut ja niiden lisävarusteet, kuten hajuvesi ja meikit, kiinnittävät tyttöjen huomion fyysiseen viehättävyyteen. Sukupuolineutraaleilla leluilla puolestaan on usein opetuksellista arvoa. Näitä sukupuolineutraaleja leluja ovat esimerkiksi muovailuvaha ja lääkärilelut. Tämän kaltaiset lelut kehittävät taitteellisia ja luovia kykyjä. Sukupuolineutraalius riippuu myös ajasta ja kulttuurista. Esimerkiksi nykyään tytöt leikkivät urheiluaiheisilla leluilla siinä missä pojatkin, vaikka muutamia kymmeniä vuosia sitten ne olivat lähes yksinomaan poikien leluja. (Sumaroka & Bornstein 2008, 560.)

Freemanin (2007) tutkimuksen esikouluikäiset lapset olivat rakentaneet stereotyyppiset määritelmät tyttöjen ja poikien leluille. Edellä mainittu Kohlbergin (1966) teoria mahdollisesti selittää asiaa sillä, että 3–5-vuotiaat lapset rakentavat sukupuolen määritelmää erottamalla ”miehisyyden” ”naisellisuudesta” erilaisilla kriteereillä ja jäljittelemällä annettuja malleja. Kuitenkin on mahdollista, että vanhetessaan lapset ovat maltillisempia sukupuolen suhteen ja valitsevat useammin sukupuolelleen epätyypillisempiä leluja ja leikkejä. (Freeman 2007, 362–363.)

Myös vaatteilla ja niiden väreillä on merkitystä sukupuolen rakentumisessa. Roivaisen (2016) tutkimuksen lapset olivat tietoisia vaatteiden merkityksestä roolien suhteen. Lapset saattoivat leikkiessään pukeutua vastakkaiselle sukupuolelle tarkoitettuihin vaatteisiin ja esittää tätä sukupuolta. Tämän tyyppinen sukupuolien sekoittaminen on osa itseilmaisua ja identiteetin löytämistä sekä toisen asemaan asettumista. Lisäksi sillä osoitetaan ryhmään kuulumista. (mts. 236.)

Roivaisen (2016) mukaan lapset pitävät kirkkaista väreistä ja kirkkaat värit onkin yhdistetty vahvasti lapsuuteen. Lapset myös hahmottavat ympäristöä ja esineitä värien avulla. Tutkimuksen lapsilla oli jo 5-7-vuotiaina kulttuuriset käsitykset värien sukupuolittuneisuudesta eli tyttöjen ja poikien väreistä. Tummat värit olivat lasten mielestä poikien värejä, mutta kaikki lapset pitivät enemmän kirkkaista väreistä, eivätkä neutraalit ja tummat sävyt kiinnostaneet lapsia yhtä paljon. (mts. 222)

Karniol (2011) tutki lasten värivalintoja ja sitä, liittyikö sukupuoli näihin valintoihin. Väri ei ollut hallitseva kriteeri, kun valittiin värityskirjoja. Pojat valitsivat vaaleanpunaisen värityskirjan, jossa oli Batman-hahmo kannessa, kun taas tytöt valitsivat sinisen värityskirjan, jossa oli Bratz-hahmo. Nämä hahmot olivat sukupuolen mukaisia, ja lapset valitsivat siis kirjan ennemmin niiden kuin värien perusteella. Kuitenkin värivalintoja tarkastellessa pojat käyttivät huomattavasti vähemmän vastakkaiseen sukupuoleen assosioituneita värejä kuin tytöt. Tämä päti, vaikka väritettävä kuva oli naisstereotyyppinen. Tytöt puolestaan käyttivät värejä joustavammin. (mts. 126–127.)

Myös vaatteiden kuviolla ilmaistaan sukupuolta, ja Roivaisen (2016) tutkimuksessa nekin olivat selkeästi sukupuolittuneita. Pojille tyypilliset kuviot olivat urheilujoukkueiden pelipaidat, krokotiilit, mopot ja ”hullut apinat”, tyttöillä oli kukkia, puita, perhosia, söpöjä eläimiä ja kimalletta. Värien ja kuvioiden valintoihin vaikuttaa se, ettei haluta erottua muista. Toisin sanoen lapsi haluaa olla normaali ja oikeanlainen jäsen yhteiskunnassa, jossa heteroseksuaalinen malli on normi. Tyttöjä kohtaan ollaan kuitenkin sallivampia vaatteiden ja värien suhteen kuin poikia kohtaan. Lastenvaatteiden tarjonta on hyvin erilaista tytöille ja pojille: tytöille tarjotaan vaaleanpunaista sekä heleitä tai vaaleita sävyjä ja pojille tummia värejä, sinistä, vihreää ja mustaa. (mts. 239, 288.)

Vaatteiden ja näiden värien sekä kuvioiden sukupuolittuneisuutta ohjataan myös median avulla. Hatan (2014) Japanissa tehdyn tutkimuksen mukaan lasten lehdet käyttävät värejä lasten sukupuolittuneen kulttuurin avulla. Lehdet eivät kertoneet suoraan, kummalle sukupuolelle sisältö oli tarkoitettu, vaan käyttivät värejä viestimään lukijoille tai aikuisille, jotka ostavat lehden lapselle,

onko lehti tytöille vai pojille. Tytöille suunnatut lehdet sisälsivät usein aiheita vaatteista ja lehtien väritys oli pinkki sekä niissä oli kimaltelevia tähtiä. Lehtien sisältö siis antoi tietoa tytöille siitä, kuinka käyttäytyä oman sukupuolen mukaisesti tai näyttää sukupuolensa edustajalta. (mts. 386–387.)

3.4 Vanhemmat ja sukupuoli

Sosiaalis-kognitiivisen teorian mukaan mallioppiminen on tärkeä osa lapsen kykyä erottaa mies ja nainen. Vanhemmat toimivat tässä suhteessa mallina. Vanhemmat ovat vaikutusvaltaisimpia hahmoja lapsen elämässä, kun puhutaan sukupuolen muodostumisesta, ja he vaikuttavat siihen suorasti sekä epäsuorasti. (Halpern & Perry-Jenkins 2016, 528–529.) Vanhempjen asenteet stimuloivat tai jarruttavat sukupuolirooliaasenteiden kehitystä enemmän kuin asenteiden suoraan opettaminen vahvistuksen tai tunnistamisen avulla (Kohlberg 1966, 84).

Blakemoren, Berenbaum ja Libenin (2009) mukaan vanhemmat vaikuttavat lapsen sukupuolen kehitykseen neljällä tavalla. Ensimmäinen tapa on kanavointi tai muokkaus (*channeling or shaping*). Vanhemmat luovat sukupuolittuneen ympäristön lapselle esimerkiksi antamalla sukupuolenmukaisen nimen, hankkimalla lelut, vaatteet ja muut tavarat, joka liittyvät sukupuoleen. He myös valitsevat harrastukset ja askareet. (mts. 272.) Freeman (2007) huomasi tutkimuksessaan vanhempjen asenteiden sekä uskomuksien olevan epäjohdonmukaisia lelujen ja käyttäytymisen suhteen. Vaikka vanhemmat kertoivat tavoitteekseen, että heidän lapsensa olisivat vapaita sukupuolistereotypioista, he silti suosivat perinteistä sukupuolen mukaista käyttäytymistä. (mts. 363.)

Toinen tapa on kohtelun eroavaisuus (*differential treatment*). Vanhemmat saattavat olla vuorovaikutuksessa eri tavalla tyttöjen ja poikien kanssa. Esimerkiksi poikia ei välttämättä rohkaista puhumaan tunteista tai ihmissuhteista, toisin kuin tyttöjä. Poikien kanssa saatetaan myös leikkiä rajumpia leikkejä. Kolmas tapa on suora ohjaus (*direct instruction*). Vanhemmat voivat kertoa lapselleen, mikä on sosiaalisesti hyväksyttyä käytöstä. Isä voi sanoa pojalleen, ettei

tämä saa itkeä tai äiti pyytää tytärtään pukemaan hameen päälle sosiaalista tilaisuutta varten. Ohjaus voi liittyä myös taitoihin ja tehtäviin, esimerkiksi tytöille opetetaan kotitalousaskareita. Viimeisenä tapana on toimia mallina (*models*) lapsille. Vanhemmat ovat lapsille sukupuolimalleja. He voivat toimia itse oman sukupuolensa mukaisesti, jolloin lapset saattavat imitoida näitä sukupuolittuneita toimintoja. Esimerkiksi isä voi vastata perheen taloudesta ja siten hänellä on enemmän valtaa kodin ulkopuolella, kun taas äidillä on enemmän valtaa kotona. Tämä kuvastaa miesten ja naisten välisiä valtasuhteita, joita lapset oppivat noudattamaan. (Blakemore ym. 2009, 272.)

Halpern ja Perry-Jenkins (2016) tutkivat vanhempien ajatuksia liittyen sukupuoleen, heidän sukupuolittunutta käyttäytymistään sekä näiden merkitystä heidän esiopetusikäisille tyttärilleen ja pojilleen. Tutkimuksen tulosten mukaan tytöt olivat tietoisempia naissukupuolistereotypioista, kun äidit toimivat perinteisesti, kuten tehden kotitöitä ja hoitaen lapsia. Pojat puolestaan olivat vähemmän tietoisia maskuliinisesta käyttäytymisestä, kun äitien toiminta oli stereotyyppistä. Tämä toisaalta voi johtua ennemmin siitä, että isät olivat useimmin palkkatöissä, jolloin pojilla oli vähemmän maskuliinisia malleja. Lisäksi tulokset osoittivat, että mitä tasa-arvoisemmin vanhemmat käyttäytyivät, sitä epätodennäköisemmin lapset valitsivat sukupuolittuneen ammatin. (mts. 537–542.)

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUKYSYMYKSET

Tutkimuksen tarkoituksena on saada suuntaa antavaa tietoa vanhempien käsityksistä sukupuolen ja sukupuoliroolien suhteen. Lisäksi tarkoituksena on saada tietoa siitä, tekevätkö vanhemmat sukupuolittuneita päätöksiä lasten leikkien, lelujen ja vaatteiden suhteen, ja jos tekevät, niin miksi. Näiden ajatusten pohjalta olen muodostanut seuraavat tutkimuskysymykset.

1. Millaisia käsityksiä vanhemmilla on sukupuolesta ja lasten sukupuolirooleista?
2. Minkälaisia leikkejä, leluja ja vaatteita vanhemmat suosivat?
3. Miten vanhemmat kokevat perinteisistä tai omista sukupuolikäsityksistä poikkeavat roolit, leikit, lelut ja vaatteet?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimuksen konteksti

Tutkimukseni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadulliset tutkimusmenetelmät ovat apuvälineitä aiheen syvällisemmässä ja yksityiskohtaisemmassa tarkastelussa eivätkä ennalta määritetyt analyysikategoriat rajoita tutkimusta. (Patton, 2002, 14). Laadullista tutkimusta voidaan kutsua ymmärtäväksi tutkimukseksi, eikä se pyri selittämään ilmiötä kuten määrällinen tutkimus. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 28).

Eskolan ja Suorannan (2008) mukaan laadullisen tutkimuksen tunnusmerkkejä ovat aineistonkeruumenetelmä, tutkittavien näkökulma, harkinnanvarainen tai teoreettinen otanta, aineiston laadullis-induktiivinen analyysi, hypoteesittomuus, tutkimuksen tyyli ja tulosten esitystapa, tutkijan asema ja narratiivisuus. Aineistonkeruu tapahtuu esimerkiksi erityyppisillä havainnoineilla ja haastatteluilla tai käyttämällä erilaisia tekstejä ja kuvia, kuten kirjeitä ja suorajakelumainoksia, aineistona. Tutkittavien näkökulma tuodaan esille usein tutkijan osallistumisella tutkittavien elämään eli kenttätyön avulla. (mts. 15-17.) Edellä mainittu havainnointi ja erityisesti osallistuva havainnointi on yksi tapa toimia aktiivisesti tutkimuksen tiedonantajien kanssa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 82).

Tämän tutkimuksen metodologisessa lähestymistavassa on piirteitä sekä aineistolähtöisestä grounded theory -menetelmästä että fenomenografisesta menetelmästä. Pattonin (2002) mukaan useimmat teoreettiset menetelmät keskittyvät tiettyyn ihmisen kokemukseen ja kontekstiin, grounded theory -menetelmä puolestaan keskittyy enemmän teorian luomisen prosessiin kuin tiettyyn teoreettiseen viitekehykseen. Menetelmässä korostuvat toimintatavat, joiden avulla hyödynnetään sekä induktiota että deduktiota. Aineistoa analysoidaan vertailemalla sen eri löydöksiä keskenään. (mts. 125). Tässä tutkimuksessa hyödynnetään teoreettisen viitekehyksen käsitteitä aineistoa analysoidessa ja ai-

neiston löydöksiä vertaillaan keskenään. Tutkimuksen tarkoituksena ei ole kuitenkaan luoda uutta teoriaa, vaan lähinnä jaotella aineisto sopiviin osiin ja sitä kautta ymmärtää vanhempien käsityksiä sukupuolesta ja mahdollisesti löytää yhdistäviä tekijöitä.

Koska pyrin ymmärtämään vanhempien käsityksiä sukupuolesta, on tutkimuksella myös fenomenografisia piirteitä. Fenomenografialla on paljon yhteistä fenomenologian kanssa, ja molemmat lähestymistavat keskittyvät siihen, miten yksilöt kuvaavat tai ymmärtävät kokemuksiaan jostain ilmiöstä. Tieto hankitaan haastatteleamalla ihmisiä, joilla on kokemusta tutkittavasta ilmiöstä. (Patton 2002, 104.) Fenomenografia eroaa fenomenologiasta kuitenkin siten, että se pyrkii kuvaamaan ihmisten käsityksiä jostain aiheesta. Fenomenologia puolestaan keskittyy ihmisten kokemuksiin. Fenomenografia tutkii yksilöiden vaihtelevia käsityksiä jostain ilmiöstä. (Metsämuuronen 2008, 34-35.)

5.2 Tutkimukseen osallistujat

Tutkimukseen osallistujat olivat äitejä ja isiä, jotka opiskelevat varhaiskasvatustiedettä. Iältään vanhemmat olivat 32-37-vuotiaita. Kumpaakin osapuolta piti edustaa kaksi haastateltavaa, mutta toinen isä jäi pois tutkimuksesta, joten äitejä oli kolme ja isiä yksi. Kaikkien perheeseen kuului kaksi lasta, ja lapset olivat iältään noin 1-9-vuotiaita. Lasten ikä painottui varhaiskasvatukseen. Otin yhteyttä haastateltaviin sähköpostin kautta ja kerroin, mistä aiheesta olen tekevässä kandidaatintutkielmaa, ja pyysin suostumusta haastatteluun.

Haastateltavia oli siis yhteensä neljä. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään usein pientä näytettä, jota pyritään analysoimaan tarkasti, ja kriteerinä onkin määrän sijasta laatu (Eskola & Suoranta 2008, 18). Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastolliseen yleistettävyyteen, vaan esimerkiksi pyritään, kuten tässä tutkimuksessa, ymmärtämään jotain ilmiötä ja toimintaa sekä antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta niille. Tärkeää on, että aineisto kerätään henki-

löiltä, joilla on tutkittavasta aiheesta kokemusta ja tietoa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85–86.)

Päätin haastatella varhaiskasvatuksen opiskelijavanhempia, koska heistä sain nopeasti sopivan kokoisen aineiston, mutta myös sen takia, että on kiinnostavaa nähdä, vaikuttaako koulutustausta heidän päätöksiinsä ja näkemyksiinsä sukupuolesta. Kuten aikaisemmin jo mainitsin, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 30) sanotaan, että varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Koska haastattelemani henkilöt opiskelevat varhaiskasvatustiedettä, heidän tulisi olla tietoisia sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta ja toteuttaa tätä ainakin päiväkotiympäristössä. Heitä ei kuitenkaan velvoiteta toimimaan sukupuolisensitiivisesti päiväkodin ulkopuolella, joten he voivat toimia hyvinkin eri tavalla omien lastensa kohdalla. Oletettavaa on myös, että heillä on jonkinlaisia mielipiteitä sekä kokemuksia sukupuoleen liittyen ja että he ovat pohtineet asiaa myös lapsensa kannalta.

5.3 Aineiston keruu

Aineiston keruu tapahtui haastattelemalla. Haastattelun tarkoituksena on nähdä asioita toisen yksilön näkökulmasta, ja oletuksena on, että näkökulma on merkittävä, täsmällinen ja siitä saa tietoa (Patton 2002, 341). Päädyin haastatteluun, koska vanhempien havainnointi on todennäköisesti käytännössä liian haasteellista ja tungettelevaa. Toisaalta Tuomen ja Sarajärven (2009, 81) mukaan havainnointi voi paljastaa ristiriidan ilmiöön liittyvän puheen ja käyttäytymisen välillä. Tosin myös haastattelun avulla on mahdollista saada selvyys käyttäytymisestä, mutta havainnointi tuo tämän asian esille voimakkaammin (mts. 81). Olen pyrkinyt tuomaan tämän mahdollisen ristiriidan esille haastattelussa oikeanlaisilla kysymyksillä.

Haastattelua käytetään tutkimuksessa silloin, kun halutaan tietää toisen ihmisen mielipiteitä, syitä toiminnan takana tai mitä hän ajattelee, vaikka täydellistä totuutta ei kyselyllä tai haastattelulla voi saada. Haastattelun etuna on

sen joustavuus. Haastattelutilanteessa tutkija voi tarkentaa kysymyksiä, oikaista väärinkäsityksiä ja käydä keskustelua haastateltavan kanssa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72–73.) Lisäksi haastattelun etuna on, että haastateltava saa ilmaista mielipiteitään ja ajatuksiaan ilmiöstä mahdollisimman vapaasti. Näitä ajatuksia on myös haastattelussa mahdollista syventää esimerkiksi lisäkysymyksillä. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 35.)

Haastattelulla on toki myös haittapuolia. Hirsjärven ja Hurmeen (2001, 35) mukaan haastattelu saattaa sisältää niin sanottuja virhelähteitä, jolloin haastateltava antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia, mikä heikentää haastattelun luotettavuutta. Olen huomionut tämän haastattelurungossa sisällyttämällä siihen kysymyksiä, joihin ilman totuudenmukaista vastausta olisi vaikea vastata. Lisäksi Hirsjärven ja Hurmeen (2001) mukaan haastattelu vaatii haastattelijalta taitoa ja kokemusta, jotta haastattelu sujuisi joustavasti ja vastaajia myötäillen. Haastattelumenetelmä vie myös paljon aikaa esimerkiksi litteroinnin takia (mts. 35).

Käytin haastattelussa teemahaastattelua eli puolistrukturoitua haastattelua. Lisäksi hyödynsin konkreettisia leluja ja vaatteita haastattelun apuna (ks. Liite 2). Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluna haastateltavalle sopivassa paikassa. Haastattelupaikkoina toimivat yliopiston tilat sekä maakuntakirjasto. Pattonin (2002) mukaan teemahaastattelun piirteitä on esimerkiksi se, että kaikilta haastateltavilta kysytään samat ennakkoon muotoillut kysymykset samassa järjestyksessä. Kaikki kysymykset ovat avoimia. Koska haastateltavat vastaavat samoihin kysymyksiin, aineisto on keskenään vertailukelpoista. Analysoinnista tekee helpompaa myös se, että vastaajien tietyn kysymyksen vastaukset ovat nopeasti löydettävissä ja organisoitavissa. Lisäksi puolistrukturoitu haastattelu on ajallisesti tehokasta. Vaikka edellä mainitut seikat tekevät puolistrukturoidusta haastattelusta tehokkaan, jättävät ne vähän tilaa joustavuudelle. Kyseisessä haastattelumuodossa on haasteellista ottaa huomioon yksilö ja ympäristö, mikä taas rajoittaa kysymysten ja vastausten luonnollisuutta ja relevanssia. (mts. 346, 349.)

5.4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysissä hyödynsin sisällönanalyysimenetelmää. Tuomen ja Sarajärven (2009, 103–104) mukaan sisällönanalyysi on tekstianalyysiä, jolla voidaan kuvata tutkittavaa ilmiötä tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Tämän tutkimuksen taustalla on teoreettiset määritelmät sukupuolesta, mutta analyysi ei pohjautu suoraan teoriaan, vaan pitkälti haastateltavien tuottamaan aineistoon. Analyysi oli siis aineistolähtöinen. Tuomi ja Sarajärvi (2009) kuvaavat aineistolähtöistä analyysiä siten, että se pyrkii luomaan aineistosta teoreettisen kokonaisuuden ilman, että analyysiyksiköt olisivat etukäteen harkittuja. Aikaisemman teorian tai tiedon ei pitäisi siis vaikuttaa lopputulokseen tai analyysin toteuttamiseen. Aineistolähtöistä analyysiä on haastava toteuttaa, koska ei voida olla varmoja siitä, etteivät tutkijan ennakkoluulot vaikuttaisi analyysiin, jonka tulisi tapahtua siis aineiston tiedonantajien ehdoilla. (mts. 95–96.) Tämä tulisi-kin huomioida tutkimuksen aineistoa ja tuloksia tarkastellessa. Vaikka teoriaohjaavan analyysin avulla voidaan välttää aineistolähtöisen analyysin ongelmat (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96), valitsin silti aineistolähtöisen analyysin. En vertaa aineiston tuloksia valmiisiin teorioihin, vaan tarkoituksena on muodostaa kuvaus siitä, minkälaisia käsityksiä vanhemmilla on sukupuolesta ja lapsen sukupuolirooleista.

Aineiston analyysi eteni Tuomen ja Sarajärven (2009, 109) kuvaaman prosessin mukaisesti. Haastattelujen aukikirjoittamisen ja sisältöön perehtymisen jälkeen aineisto redusoidaan eli pelkistetään. Redusoinnissa tekstistä karsitaan pois tieto, mikä ei ole olennaista tutkimuksen kannalta. Tutkimuskysymysten perusteella tekstistä voidaan alleviivata ne ilmaukset, jotka vastaavat näitä kysymyksiä. Tämän jälkeen määritetään analyysiyksikkö, joka voi olla sana tai lause. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109–110.) Aineistoon huolellisen tutustumisen jälkeen alleviivasin litteroiduista haastatteluista kaikki kohdat, jotka viittasivat tutkimuskysymyksiin. Analyysiyksikkönä toimi tutkimuskysymyksestä riippu-

en esimerkiksi sana sukupuoli tai kuvaukset leikeistä, leluista ja vaatteista. Tiivistin aineistositaatit lyhyemmiksi kuvauksiksi.

Seuraava vaihe on aineiston klusterointi eli ryhmittely. Aineistosta etsitään käsitteiden välisiä samankaltaisuuksia sekä mahdollisesti erilaisuuksia ja näistä muodostetaan alaluokkia, jotka myös nimetään. Luokittelu tiivistää aineistoa, koska samaa ilmausta tai piirrettä tarkoittavat tekijät sisällytetään ylempiin käsitteisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109–110.) Etsin haastattelusitaateista yhteneväisyyksiä ja lajittelin ne ryhmiin. Näistä ryhmistä muodostin alaluokkia. Esimerkiksi löysin kaksi sitaattia, joissa määriteltiin sukupuoli biologisuudella, joten muodostin niistä alaluokan biologinen sukupuoli.

Seuraava vaihe on aineiston abstrahointi eli käsitteellistäminen, johon klusterointi osittain kuuluu. Tällöin alaluokat on yhdistetty ja niistä on muodostettu yläluokkia, joista taas muodostetaan teoreettisia käsitteitä ja johtopäätöksiä. Abstrahointia voidaan jatkaa niin kauan kuin aineiston puitteissa se on mahdollista. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109–112.) Kun olin jakanut esimerkiksi sukupuolen määritelmät kolmeen eri alaluokkaan, etsin niitä yhdistäviä tekijöitä. Yhteisen tekijän löytyessä muodostin siitä yläluokan. Esimerkiksi sukupuolikäsityksistä muodostin yhteensä kaksi yläluokkaa. Näistä yläluokista tein lopulta johtopäätöksiä, joiden perusteella vastasin tutkimuskysymyksiin.

5.5 Eettiset ratkaisut

Kysyessäni lupaa haastatteluun kerroin haastateltaville, mitä aihetta tutkimus käsittelee, mikä on Tuomen ja Sarajärven (2009, 73) mukaan eettisesti perustelua. Raportoinnissa myös kiinnitetään huomiota siihen, että haastateltavat jäävät nimettömiksi. Haastateltavat saavat myös olla osallistumatta tutkimukseen, keskeyttää haastattelun sekä kieltää käyttämästä haastattelua aineistona. (mts. 131.)

Tutkimusaiheen valinta on myös eettinen valinta, joten tutkijan tulee tehdä selväksi, kenen ehdoilla sekä miksi tutkimus tehdään (mts. 129). Tutkimusaiheen valinnassa alkuperäinen idea oli tutkia, miten vanhemmat vaikuttavat

lapsensa sukupuolirooleihin. Eettiseksi ongelmaksi nousi kysymyksen sisältämä oletus siitä, että vanhemmat vaikuttavat tietoisesti sukupuolirooleihin, ja kysymys oli jokseenkin arvosteleva. Niinpä tutkimuskysymystä muutettiin siten, ettei se sisällä oletuksia vanhemmista tai lapsista. Samalla tutkimusaihe muuttui enemmän ilmiötä ymmärtäväksi, eikä se ole enää arvosteleva. Tuloksia raportoidessa tämä tulee myös ottaa huomioon, eivätkä omat mielipiteet sekä käsitykset saa vaikuttaa aineiston analyysiin.

Tutkimus ei juuri sisällä edellä mainittujen seikkojen lisäksi eettisiä ongelmia. Koska haastateltavat opiskelevat varhaiskasvatustiedettä ja ovat siten opiskelijakollegoita, on oletettavaa, että he tietävät tutkimuksen tekemisen säännöt. Säilytin nauhoitetut haastattelut tietokoneen salasanalla suojatussa kansiossa, enkä ole käyttänyt haastateltavien oikeita nimiä. Haastatteluissa ilmenneiden perheenjäsenien henkilöllisyyksiä en ole paljastanut ja kaikki nimet on muutettu. Lisäksi haastateltavia varten ei tarvinnut esimerkiksi erikseen hankkia lupaa kaupungilta tutkimuksen tekemiseen, vaan riitti, että kysyin heiltä lupaa sähköpostin kautta.

6 TULOKSET

6.1 Käsitukset sukupuolesta ja sukupuolirooleista

Tämän tutkimuksen avulla ensimmäisenä selvitin, millaisia käsityksiä varhaiskasvatusopiskelijavanhemmilla on sukupuolesta sekä sukupuolirooleista. Taulukoiden aineistositaatit ovat lyhennettyjä ja niistä on poistettu puhekielellisiä ilmauksia, jotta taulukot olisivat selkeämpiä. Vanhempien vastauksista, joissa he määrittivät sukupuolen, muodostin ensin kolme alaluokkaa. Luokat olivat biologinen sukupuoli, kokemuksellinen sukupuoli ja sukupuoli erottavana tekijänä. Muodostin näistä luokista yläluokan nimeltään jaotteleva sukupuoli (ks. Taulukko 1).

Taulukko 1. Vanhempien määritelmät sukupuolelle

Sanallinen kuvaus	Tiivistetty kuvaus	Alaluokka	Yläluokka
<p><i>Sukupuolen mä määrittelin vaan biologisesti että voi olla miehiä, naisia ja sitten jotain siltä väliltäkin voi olla biologisesti.</i></p> <p><i>No sukupuoli kertoo onko mies vai nainen tai tyttö tai poika eikä näkisin et siinä on biologin perusta. Et toki sitte on nämä kenellä ei sukupuolta ehkä niin voi määritellä.</i></p>	<p>Biologinen määritelmä sukupuolelle / Miehet, naiset ja siltä väliltä</p> <p>Sukupuolella on biologinen perusta</p>	Biologinen sukupuoli	Jaotteleva sukupuoli
<p><i>Jokainen varmaan tuntee henkilökohtaisesti sen mitä kokee olevansa sukupuoleltaan</i></p> <p><i>Mä aattelen et sukupuoli erottaa oletko tyttö vai poika mut</i></p>	<p>Sukupuoli henkilökohtaisena tunteuksena</p> <p>Sukupuoli yksilön kokemuksena</p>	Kokemuksellinen sukupuoli	

<p><i>sitten on taas tietenkkin semmosia joille se ei ole niin selkeää vaan jotka kokee sen eri tavalla.</i></p> <p><i>ihminen voi kokea sen niin eri tavalla miten sen ehkä yhteiskunta aattelee sen sukupuolen</i></p>	<p>Ihmisen kokemus sukupuolesta eroaa yhteiskunnasta</p>		
<p><i>Edelleen mun mielestä on tyttöjä ja on poikia ja siinä ei oo niinku mitään pahaa mut ehkä se et hyväksytään niin esimerkiksi pojat voi haluta et kynnet lakataan ja tytöt sitte tykkää leikkiä autoilla</i></p> <p><i>No sukupuoli kertoo onko mies vai nainen tai tyttö tai poika</i></p> <p><i>Mä aattelen et sukupuoli on jotenkin kuitenkin semmonen, äh mikä niinkun erottaa oletko tyttö vai poika</i></p>	<p>On olemassa tyttöjä ja poikia, mutta tytöt ja pojat voivat haluta samoja asioita</p> <p>Sukupuoli tyttöjen ja poikien erona</p>	<p>Sukupuoli erottavana tekijänä</p>	

Kysyessäni vanhemmilta, miten he määrittäisivät sanan sukupuoli, kaksi heistä vastasi, että määrittäisivät sen biologisesti. Biologisuus kertoo, onko joku tyttö vai poika, mutta myös sen, että ei ole kumpakaan näistä. Toisaalta toisen vanhemman mielestä biologisuus ei riitä kuvamaan niitä, joilla ei ole selkeää sukupuolta.

Toinen asia, jonka huomasin toistuvan vanhempien vastauksissa, oli sukupuolen kokemuksellisuus. Vanhempien käsitysten mukaan sukupuoli voidaan kokea henkilökohtaisena asiana eikä se ole välttämättä linjassa ulkopuolisten, kuten yhteiskunnan, käsitysten kanssa. Vastauksissa tuli ilmi jälleen, että

sukupuoli kertoo onko yksilö tyttö vai poika, mutta kaikki eivät kuitenkaan koe sukupuolta samalla tavalla. Sukupuoli on siis vanhempien vastausten perusteella henkilökohtainen kokemus.

Viimeinen luokka, jonka muodostin vanhempien vastauksista, on erottelva sukupuoli, johon kahdessa aikaisemmassa määritelmässä osittain viitattiin. Sukupuoli erottaa tytön pojasta, naisen miehestä. Yhden vanhemman vastaus liittyi sukupuolisensitiiviseen kasvatukseen, mutta vastauksesta on tulkittavissa, että hänen mielestään on olemassa edelleen tyttöjä ja poikia. Kuitenkin lapset saattavat haluta ja tehdä asioita, jotka ovat vastakkaisen sukupuolen toimintoja, minkä takia sukupuoli on keino erottaa lapset toisistaan.

Kaiken kaikkiaan vanhempien käsitysten mukaan sukupuoli kertoo, onko lapsi tai aikuinen poika vai tyttö, mies vai nainen. Biologisuus on myös määrittävä tekijä. Kuitenkin heidän mielestään sukupuoli voi olla erilainen riippuen yksilön kokemuksesta. Lisäksi sukupuoli ei rajoitu pelkästään tyttöihin ja poikiin sekä biologisuuteen, vaan se voi olla myös jotain ”näiden kahden väliltä”. Vastauksista on nähtävissä, että vanhemmat pitävät sukupuolta yksilöllisenä ominaisuutena. Se näkyy ulospäin tyttöjen ja poikien erona, mutta se, miten yksilö kokee sukupuolen, ei välttämättä ole linjassa ympäristön kanssa. Vaikka sukupuoli on yksilöllinen, se kuitenkin vanhempien puheissa jakaa yksilön johonkin kategoriaan.

Vanhempien käsitykset sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta loivat sukupuolesta mielenkiintoisia näkökulmia. Kaikki vanhemmat pyrkivät toteuttamaan sukupuolisensitiivistä kasvatusta. Muodostin vastauksista kolme alaluokkaa, joita ovat sukupuolen esteettömyys, sallittu sukupuoli sekä neutraali sukupuoli. Näistä muodostin yläluokan nimeltään vapaa sukupuoli.

Vanhemmat pyrkivät sukupuolisensitiivisessä kasvatuksessaan siihen, ettei sukupuoli estä mitään. Oli lapsi mitä sukupuolta tahansa, se ei vaikuta siihen, mitä lapsi voi tehdä tai mitä hänestä voi tulla. Sukupuoli ei saa määritellä ihmistä ja toimintaa.

Sukupuolen esteettömyys näkyi tavalla tai toisella kaikkien vanhempien puheissa. Sallittua ja neutraalia sukupuolta edustivat puolestaan kumpaakin kaksi vanhempaa. Sallittu sukupuoli näkyi vanhempien vastauksissa siten, että lapsen sukupuoli otetaan huomioon kasvatuksessa. Lapsi saa olla kumpaa sukupuolta tahansa eikä sitä kielletä.

Neutraali sukupuoli ei tarkoita vanhempien käsitysten mukaan sitä, että sukupuolta ei saisi olla, mutta näkökulma on silti hieman erilainen sallittuun sukupuoleen verrattuna. Neutraali sukupuoli tarkoittaa siis sitä, että sukupuolta ei korosteta tai tuoda esille. Eräs vanhempi kuvasi tätä siten, että kun kiinnitetään huomiota yksilöön kasvatuksessa, niin sukupuoli unohtuu. Toisin sanoen, sukupuolta ei huomioida.

Suhtautuipa vanhempi sukupuoleen neutraalisti tai ottamalla sukupuolen huomioon kasvatuksessa, kaikkia vanhempia yhdisti yksi asia. Sukupuoli ei saa olla esteenä millekään toiminnalle eikä se saa määrittää lasta yksilönä. Lapsi saa vapaasti olla poika tai tyttö, hän on vapaa sukupuolen rajoitteista ja hän on vapaa toteuttamaan itseään sukupulesta riippumatta.

Sukupuolirooleista kysyttäessä vastauksissa toistui tietyt teemat usein, joten muodostin niistä kaksi alaluokkaa. Ensimmäinen alaluokka on kaavamaiset sukupuoliroolit. Toinen alaluokka on yhteiskunnallinen sukupuolirooli. Nämä kaksi luokkaa muodostivat yläluokan nimeltään määritetyt ja määrittävät sukupuoliroolit (ks. Taulukko 2).

Taulukko 2. Vanhempien käsitykset sukupuolirooleista

Sanallinen kuvaus	Tiivistetty kuvaus	Alaluokka	Yläluokka
<i>yleiseltä kantilta jos kattoo niin on aika perinteisiä semmosia että nainen on monesti ehkä heikommasa asemassa ku mies. Ja on kaikkii semmosia stereotypioita et nainen kuuluu nyrkin ja hellan väliin ja miehet on ne jotka käy</i>	Nainen heikommasa asemassa, mies vastaa rahasta / Perinteiset roolit	Kaavamaiset sukupuoliroolit	Määritetyt ja määrittelevät sukupuoliroolit

<p><i>töissä ja tuo rahan pöytään ja muuta vastaavaa.</i></p> <p><i>jos perheen sisällä miettii niin myös siellä tuntuu löytyvän semmosia edelleenkin vahvoja, vanhoja, vanhakantaisia sukupuolirooleja että mies tekee sitä, isä tekee sitä, äiti tekee tätä</i></p> <p><i>yleinen käsitys on se et tytöt on rauhallisia ja käyttäytyy jotenkin sillä tavalla kiltisti ja pojat saa olla semmosia raisumpia, että tavallaan ehkä semmoset roolit vielä vahvasti elää.</i></p> <p><i>meillä oli niinku aika selkeesti jo sielläki miesten työt ja naisten työt</i></p>	<p>Vanhanaikaiset sukupuoliroolit</p> <p>Stereotyyppiset sukupuoliroolit</p> <p>Työt jakautuvat sukupuolen mukaan</p>		
<p><i>Kyllähän niinku tietenkin yhteiskunnassahan on jotenkin niin vahvasti se, että minkälainen on tyttö minkälainen on poika, et kyllähän ne on aika vahvoja ne, tavallaan et pitää olla sen tietyn roolin mukana aika vahvasti niinku on ne oletukset että minkälainen on tyttö, minkälainen on poika.</i></p> <p><i>yhteiskunta luo edelleenkin sukupuolirooleja, itekin ehkä koen kun on nainen niin tietynlainen rooli on niinku itelläki sitä kautta asetettu</i></p> <p><i>jos lapsi tulee kysyy jotain mitä voi tehdä niin sit me</i></p>	<p>Yhteiskunta määrittää roolit</p> <p>Yhteiskunta luo sukupuolirooleja</p> <p>Yhteiskunnan määrit-</p>	<p>Yhteiskunnallinen sukupuolirooli</p>	

<i>tehdään sitä ilman et ajattele yhteiskunnallisesti että mitä yleensä on käsitetty tyttöjen leikiksi tai tyttöjen askarteluks tai poikien askarteluks, poikien leikiksi</i>	tämä tyttöjen ja poikien toiminta		
---	-----------------------------------	--	--

Vanhemmat kuvasivat sukupuolirooleja perinteisiksi, vanhanaikaisiksi ja stereotyyppisiksi. Sukupuolirooli oli esimerkiksi se, että nainen on heikommasa asemassa sekä kuuluu nyrkin ja hellan väliin. Mies puolestaan vastaa perheen taloudesta. Sukupuoliroolit myös määrittävät vanhempien mielestä sen, mitä nainen voi tehdä ja mitä mies voi tehdä. Nämä roolit näkyvät myös edelleen perheiden sisällä vahvasti ja työt jakautuvat sukupuolen mukaan. Eräällä vanhemmista oli omakohtaisia kokemuksia töiden sukupuolittuneisuudesta. Lapsuudessaan hän asui maalla ja siellä työt jakautuivat selkeästi naisten ja miesten töihin. Sukupuoliroolit näkyvät myös käyttäytymisessä. Tyttöjen käyttäytymistä pidetään yleisesti rauhallisena ja kilttinä, pojat puolestaan saavat käyttäytyä raisusti. Vastauksesta on tulkittavissa myös se, että tyttöjen tulee käyttäytyä kiltisti ja vain pojille on sallittua riehuminen ja muu rajumpi käytös.

Vanhemmat myös kokivat, että yhteiskunta luo ja määrittää sukupuoliroolit. Yhteiskunta niin sanotusti kertoo, miten poikien ja tyttöjen tulee käyttäytyä tai millaisia heidän tulee olla. Yksi vanhemmista koki myös, että hänelle itselleen on asetettu tietynlainen naisen rooli, jota tulee noudattaa. Toinen vanhemmista taas kertoi leikkivänsä lapsensa kanssa leikkejä, joita lapsi haluaa leikkiä eikä ajattele, mitkä toiminnot yhteiskunta on määritellyt tyttöjen tai poikien leikeiksi.

Sukupuoliroolit olivat vanhempien käsitysten mukaan melko negatiivisesti latautuneita eivätkä he allekirjoittaneet niitä. Ne ovat ulkoa, kuten yhteiskunnan taholta, määrättyjä ja ne kertovat, kuinka kenenkin tulee käyttäytyä. Huomionarvoista on myös se, ettei kukaan vanhemmista halua lapsensa noudattavan mitään tiettyä roolia. Sana sukupuolirooli oli käsitteenä toki muutamalle

vanhemmalle hieman vieras, mutta joka tapauksessa vanhemmat eivät halunneet ohjata lastaan johonkin suuntaan sukupuolen suhteen.

6.2 Leikit, lelut ja vaatteet

Tutkimuksen toisena tavoitteena oli selvittää, millaisia leikkejä, leluja ja vaatteita vanhemmat suosivat ja miksi. Jaoin leikit ja lelut yhdeksi ryhmäksi, koska nämä kaksi asiaa sekottuivat keskenään usein. Vaatteet muodostin omaksi ryhmäksi.

Muodostin leikeistä ja leluista luokan nimeltään neutraalit leikit, sukupuolittuneet lelut (ks. Taulukko 3).

Taulukko 3. Kuvaukset lasten leikeistä ja leluista

Haastateltava/Lapset	Leikit ja lelut	Luokka
Vanhempi A, 2 poikaa	Legot, autot, videopelit, piirtäminen, hamahelmet, palapelit, säilyttelyleikki. Viimeksi hankittu: legopaketti	Neutraalit leikit, sukupuolittuneet lelut
Vanhempi B, 2 poikaa	Tutkimusleikit, eläimet, piirtäminen ja pelaaminen, kahvileikki, painiminen, pahvilaatikot. Viimeksi hankittu: pikkuauto, aurinkoenergialla toimiva robotti	
Vanhempi C, 1 tyttö, 1 poika	Autot, roolileikit, barbit, nukkeleikit, dublot. Viimeksi hankittu: autorata pojalle	
Vanhempi D, 1 tyttö, 1 poika	Askartelu, koiralelut, lukeminen, legoilla rakentelu, tabletpelit, Kuinka paljon kello on herra Leijona-leikki. Viimeksi hankittu: koiralelu tytölle, legopaketti pojalle	

Leikkeihin vanhemmat suhtautuivat sukupuolineutraalisti. Leikkien nähtiin sopivan kaikille lapsille, ja se mitä lapsi haluaa leikkiä, riippuu lapsen

kiinnostuksen kohteista ja persoonallisuudesta. Kaikkien vanhempien perheisiin kuuluu 2 lasta, ja lapset usein leikkivät samoja leikkejä, vaikka perheissä saattaa olla sekä tyttö että poika. Leikkeihin liittyi usein vanhempien sekä lasten yhteinen aika ja toiminta. Vanhempi A esimerkiksi perusteli säilyttelyleikkiä sillä, että se on lasten lempileikki, kun leikitään vanhemman kanssa. Vanhempi B taas perusteli kahvileikkiä sillä, että lapsi tarjoili hänelle oma-aloitteisesti leikkikahvia. Kysyessäni kenelle leikit kirkonrotta, kotileikki ja sotaleikki on tarkoitettu, vanhemmat vastasivat, että kaikille lapsille. He eivät jaotelleet leikkejä sukupuolen mukaan ja heidän mielestään kuka tahansa saattoi leikkiä kyseisiä leikkejä.

Lelut puolestaan olivat selkeästi sukupuolen mukaisia ja eräs vanhempi sanoikin suoraan, että heidän lastensa lelut ovat melko sukupuolittuneita. Haastateltavien lapsista suurin osa oli poikia ja kaikilla oli autoja tai legoja. Tyttöjen leluista mainittiin nuket ja koira esittävät lelut. Vaikka lasten omat lelut olivatkin pitkälti tietylle sukupuolelle suunnattuja, he eivät leikkineet yksinomaan niillä, vaan lelut vaihtelivat tilanteesta riippuen. Poika saattoi aivan hyvin leikkiä siskon nukeilla ja sisko leikkiä veljen autoilla. Leikki hälventää haastateltavien kuvausten perusteella sukupuolen näkyvyyttä lelujen suhteen. Lisäksi näyttäessäni leluja vanhemmille haastattelutilanteessa, he kuvasivat niiden olevan tarkoitettu tietylle sukupuolelle (esimerkiksi nukke tytöille, dinosaurukset pojille), mutta kuka tahansa saisi leikkiä niillä ja lapsi sukupuolesta riippumatta saattaisi innostua leikkimään niillä.

Toisin kuin lelut ja leikit, vaatteet olivat vanhemmille haasteellisempi aihe. Palaan tähän haasteellisuuteen seuraavassa luvussa. Vanhempien kertomuksista muodostin luokan neutraalit kuvaukset, sukupuolittuneet hankinnat (ks. Taulukko 4).

Taulukko 4. Kuvaukset lasten vaatteista

Haastateltava/Lapset	Vaatteet	Luokka
----------------------	----------	--------

Vanhempi A, 2 poikaa	Tummat värit, printittömät vaatteet, jos kuvioita niin poikamaiset kuviot. Viimeksi hankittu: mustat talvihanskat	Neutraalit kuvaukset, sukupuolittuneet hankinnat
Vanhempi B, 2 poikaa	Laadukkaat vaatteet, lasta miellyttävät värit, uusiokäyttö. Viimeksi hankittu: tummansiniset talvihanskat	
Vanhempi C, 1 tyttö, 1 poika	Yksinkertaiset vaatteet, vanhemman mieltymyksen mukaisia, lastenohjelmaan liittyvät vaatteet. Viimeksi hankittu: Pinkit röyhelöhousut tytölle, vaaleanvihreä kevätpipo pojalle	
Vanhempi D, 1 tyttö, 1 poika	Käytetyt vaatteet, ei väri- tai merkkivaatimuksia. Viimeksi hankittu: Oranssinpunaiset talvihanskat tytölle, pojalle legoiheiset alushousut	

Näyttäessäni haastattelutilanteessa kolmea erilaista vaatetta, jaoteltiin ne melko yksimielisesti tytöille (vaaleanpunainen hame), pojille (musta pipo) tai kummallekin (raidallinen, sininen huppari). Osa vanhemmista toki sanoi, että kuka tahansa voi käyttää kyseisiä vaatteita. Vaatteet olivat vanhempien käsitysten mukaan kuitenkin selkeämmin sukupuolittuneita kuin lelut ja leikit.

Sukupuoli ei ollut määrittävänä tekijänä, kun vanhemmat kuvasivat, millaisia vaatteita he hankkivat lapsilleen. Esimerkiksi vanhempi B sanoi, että vaatteiden tulee olla ensisijaisesti laadukkaita. Lisäksi värien tulee miellyttää lasta. Vanhempi D:llä taas ei ollut erityisiä vaatimuksia vaatteiden väreille tai merkille, ja he suosivat sukulaisilta saatuja vaatteita. Myös vanhempi B suosi käytettyjä vaatteita, sillä vanhemman pojan vaatteet siirtyivät nuoremmalle niiden käytyä liian pieniksi. Vanhempi A taas halusi välttää kuvioita ja printtejä vaatteissa. Vanhempi C suosi yksinkertaisia vaatteita ja hänelle oli tärkeää, että vaatteet miellyttävät häntä itseään.

Vanhempien kuvaillessa lastensa vaatteita, osoittautuivat ne tietylle sukupuolelle tyypillisiksi. Poikien vaatteet olivat värityksiltään tummia tai niissä oli kuvioina toiminta-aiheisia leluja tai vanhemman sanoin ”poikamaisia kuvioita”. Vanhempi C oli ostanut pojalleen vaaleanvihreän pipon, mikä poikkesi muiden poikien tummista väreistä. Tytöille taas oli hankittu vaaleanpunaisia ja oranssinpunaisia vaatteita. Kuvaukset lasten vaatteista perustuivat pitkälti siihen, millaisen vaatteen vanhemmat olivat hankkineet viimeksi eivätkä siten antaneet täydellistä kuvaa lasten vaatteista. Kuvaukset kuitenkin antoivat jonkinlaisen kuvan siitä, millaisia vaatteita lapsilla on.

Syyt leikkien, lelujen ja vaatteiden valintoihin osoittautuivat hyvin monipuolisiksi. Ehdottomasti toistuvain syy valintoihin oli lapsi itse. Muodostin kaikkia esimerkeistä, joissa lapsi on itse ollut vaikuttamassa, alaluokan nimeltään lapsi päättäjänä. Muut alaluokat olivat aikuinen ohjaajana, käytännöllisyys, uusiokäyttö ja raha. Lapsi päättäjänä ja aikuinen ohjaajana muodostivat yläluokan nimeltään lapsilähtöisyys. Käytännöllisyys, uusiokäyttö ja raha muodostivat puolestaan yläluokan aikuislähtöisyys.

Kun vanhemmilta kysyttiin, miksi he ovat leikkineet jotain leikkiä, hankkineet tietynlaisen lelun tai vaatteen, he vastasivat hyvin usein, että lapsi toivoi niin. Lapset saavat vaikuttaa sekä vaatteiden että lelujen ja leikkien suhteen hyvinkin paljon. Aloitteet leikkeihin tapahtuivat useimmiten lasten toimesta. Lelut hankittiin usein lasten toiveiden ja halujen pohjalta. Vaatteidenkin suhteen kuunnellaan lasta ja esimerkiksi yksi vanhemmista sanoi, ettei hän koe järkeväksi ostaa vaatetta tai lelua, josta lapsi ei pidä. Jos lapsi ei pidä lelusta tai vaatteesta, sitä ei käytetä. Lisäksi osa vanhemmista mainitsi, että heidän lapsensa ovat hyvin tietoisia omasta pukeutumisestaan ja haluavat tietynlaisia vaatteita.

Toinen vanhemman kertoma esimerkki lapsesta päättäjänä on huomionarvoinen. Hän oli aikaisemmin kertonut, ettei mielellään osta pinkkejä ja röyhelöisiä asuja, koska hän suosii yksinkertaisia vaatteita ja ylitsevuotava tyttömäisyys on hänen sukupuolikäsitysten vastaista. Kuitenkin kysyttäessä, millaisen vaatteen hän on hankkinut viimeksi, hän vastasi ostaneensa tytölleen vaalean-

punaiset housut, joissa on röyhelöitä. Asetelma on varsin ristiriitainen. Hän kuitenkin sanoi, että lapset vaikuttavat valintoihin ja hänen tyttärensä toivoi vaa-leanpunaisia röyhelöhousuja. Vaikka housut eivät miellyttäneet vanhempaa, hän kunnioitti lapsen toivetta ja mielipidettä ja siten toimi sanojensa mukaisesti.

Kaksi vanhemmista kertoi hankkineensa tytölleen auton tai pojalleen nucken, koska lapset toivoivat kyseisiä leluja. Toiset vanhemmat eivät olleet hankkineet lapsilleen sukupuolelle epätyypillistä lelua, koska lapset eivät olleet toivoneet niitä. Lisäksi sisarusten lelut vaikuttivat toiveisiin. Jos siskolla on nukkeja, veli sai leikkiä niillä eikä halunnut omaa nukkea.

Toinen alaluokka, aikuinen ohjaajana, sisälsi lähes yhtä paljon esimerkkejä kuin edellinen luokka. Vanhemmat kuvailivat tehneensä harvemmin suorita päätöksiä lelujen, leikkien ja vaatteiden suhteen. Päättämisen sijaan he ennemminkin ohjasivat lasta.

Kaikki neljä vanhempaa sanoivat, etteivät juuri vaikuta lasten leikkeihin, paitsi silloin, kun lapsella ei ole omia ideoita. Lisäksi jos lasten leikit eivät ole turvallisia tai menevät liian "hulinaks", vanhemmat sanoivat vaikuttavansa leikkeihin. He eivät halua määritellä, mitä lapsen pitää leikkiä. Leikkien suhteen vanhemmat siis pyrkivät vaikuttamaan vähän ja antavat lapselleen päätösvalan. He kuitenkin voivat ohjata lapsia erilaisiin leikkeihin. Eräs vanhempi sanoi aloitteen lumileikkeihin tulleen häneltä. Hän halusi tehdä lumi-iglun ja lapset innostuivat leikkimään iglussa. Lisäksi hän kertoi, että hänen puolisonsa asetti leikkikeittiön esille, jolloin lapsi innostui leikkimään sillä kahvileikkiä. Vanhemmat siis saattavat tehdä epäsuoran aloitteen leikeille.

Vanhemmat vaikuttavat vaatteiden hankintaan. Lapsen mielipide ja toiveet ovat edelleen tärkeitä, mutta myös vanhemman mielipiteellä on väliä. Esimerkiksi eräs vanhemmista sanoi, että suosii tietyntylaisia vaatteita ja saattaa ostaa lapselleen vaateen, koska vaate miellyttää häntä itseään. Kuitenkin hän useimmiten kysyy lapselta mielipidettä ja pyrkii ostamaan vaatteita, jotka miellyttävät lasta. Toinen vanhempi sanoi, että aikuinen määrittää, mitä ostetaan ja hänelle laatu oli tärkein kriteeri. Hän siis pyrkii ohjaamaan lasta valitsemaan

laadukkaita tuotteita. Näitä kahta luokkaa, lapsi päättäjänä ja aikuinen ohjaajana, kuvaa lapsilähtöisyys. Lapsi on keskiössä valintoja tehdessä, ja vanhemmat pyrkivät ohjaamaan lasten päätöksentekoa.

Aikuislähtöisiä alaluokkia löytyi kolme. Ensimmäinen niistä on käytännöllisyys. Vaatteiden hankintaa perusteltiin usein siten, että oli tarve uusille vaatteille. Mielenkiintoisena yksityiskohtana mainittakoon, että kaikki vanhemmat olivat ostaneet uudet talvihanskat lapsilleen, koska edelliset olivat liian kuluneet. Vaatteiden väriä ja mallia perusteltiin käytännöllisyydellä. Esimerkiksi mustat hanskat hankittiin siksi, että niissä ei näy lika ja siksi että väri sopii muiden vaatteiden kanssa. Tummansiniset hanskat valittiin taas, koska muuta sopivaa mallia ei ollut tarjolla. Lisäksi hanskojen tuli olla helppo lapsen itse pukea päälle.

Toinen alaluokka on uusiokäyttö. Osa vanhemmista kertoi, että nuorempi lapsi saa vanhemman sisaruksen vaatteet ja lelut. Myös sukulaisilta ja ystäviltä saadaan vaatteita ja leluja. Esimerkiksi erään vanhemman pojat saivat nukkeja tädiltään. Lelut vaikuttivat olevan vanhempien kertomusten perusteella pitkälti lasten yhteisessä käytössä. Viimeinen alaluokka on raha. Raha vaikuttaa siihen, millaisia vaatteita ja leluja vanhemmat voivat hankkia. Se myös vaikuttaisi olevan eniten rajoittava tekijä. Esimerkiksi vanhempi saattoi keskustella lapsen kanssa jonkin lelun rahallisesta arvosta ja siitä, miksi sitä ei kannattanut hankkia. Raha myös esti hankkimasta tietynlaisia, kuten laadukkaita, vaatteita.

Näitä kolmea alaluokkaa yhdisti aikuislähtöisyys. Lapset eivät olleet vaikuttavassa roolissa ja aikuinen vastasi käytännöllisyydestä, uusiokäytöstä sekä rahasta. Esimerkiksi raha on vanhempien vastuulla ja he myös pyytävät sukulaisiltaan ja ystäviltään vaatteita. Vanhempi piti myös huolen siitä, että hanskat on lapsen helppo pukea itse päälle.

6.3 Sukupuolikäsityksistä poikkeaminen

Viimeisenä halusin tässä tutkimuksessa selvittää, miten vanhemmat kokevat perinteisistä tai omista sukupuolikäsityksistä poikkeavat roolit, leikit, lelut ja vaatteet. Muodostin vanhempien vastauksista kaksi yläluokkaa, hyväksyttävä poikkeaminen ja ei-hyväksyttävä poikkeaminen.

Hyväksyttävä poikkeaminen sisältää kolme alaluokkaa: sukupuolettomat tuotteet, lapsen mieltymykset sekä yksilöllisyyden kunnioittaminen (ks. Taulukko 5). Pääasiallisesti vanhemmat kokivat poikkeavat leikit, lelut ja sukupuoliroolit hyväksyttävinä asioina. Lasta ei haluta muuttaa, vaan hänet hyväksytään sellaisenaan. Eräs vanhemmista sanoi suoraan, että haluaa olla suvaitseva vanhempi ja hänelle on tärkeää, että lapsi saa toimia omalla tavallaan.

Taulukko 5. Maininnat hyväksyttävästä poikkeamisesta

Sanallinen kuvaus	Tiivistetty kuvaus	Alaluokka	Yläluokka
<i>Ostaisin jos toivois. Emmä ainakaan koe et vaikka ehkä yleinen käsitys on se, et tietyt vaatteet tai tietyt lelu on tytöille tai pojille suunnattu niin emmä ite koe sitä että se ois niin vaan että kaikki kuuluu kaikille.</i>	Ei ole olemassa tyttöjen tai poikien leluja/vaatteita	Sukupuolettomat tuotteet	Hyväksyttävä poikkeaminen
<i>No se on vaan suunnattu siinä varmaa mainonnassa tai siinä paketissa toiselle sukupuolelle mutta jos ihminen sitä haluaa ja se on kiinnostunut siitä nii ei sitä voi paketilla tai mainonnalla määritellä kummalle se kuuluu.</i>	Mainonta tai paketti ei määritä kenelle lelu/vaate kuuluu		

<i>Eli ostaisin.</i>			
<i>Ostaisin jos lapsi ois kiinnostunut siitä ja mä tietäsin et lapsi sillä leikkii niin kyllä mä ostaisin sen lelun.</i>	Lapsen kiinnostus ja leikkiminen määrittää	Lapsen mieltymykset	
<i>No voisin ostaa jos lapsi sen haluaisi ja sit näkisin et se sillä leikkii et se ei oo sit semmonen hetken mielijohde. Mutta jos nyt näkisin että se on mieleinen ja sen haluaa niin en haluais sitä sillä perusteella kumota että se olis tyttöjen tai poikien lelu.</i>	Lapsen kiinnostus lelua kohtaan pitkäikäistä, vanhempi ei halua estää lelun hankkimista sukupuolen perusteella		
<i>Emmä niinku aina-kaan pyrkis sillee muuttaa mitenkään takasi oikeelle raiteelle. Et sit se on semmonen ja olkoot semmonen ja mulle se on ihan fine.</i>	Lapsi hyväksytään sellaisena kuin hän on	Yksilöllisyyden kunnioittaminen	
<i>Toivottavasti en ainakaan nyt kovin negatiivisella tavalla suhtaudu et haluaisin olla mahdollisimman suvaitseva äiti ja antaa lasten toimia omalla tavallaan.</i>	Haluaa olla suvaitseva äiti, lapsen oma tapa toimia tärkeää		

Vanhemmat voisivat hankkia lapselleen lelun, joka on suunnattu vastakaiselle sukupuolelle. Lelut ja leikit sopivat kaikille, vaikka lelut olisivat selkeästi suunnattu tietylle sukupuolelle. Myös vaatteista sanottiin, ettei ole tyttöjen ja poikien vaatteita. Se, millaisessa paketissa lelu on, ei tarkoita sitä, ettei siitä voisi olla kuka tahansa kiinnostunut. Osalle vanhemmista tietynlaiset lelut tai

vaatteet eivät ole ainoastaan tietylle sukupuolelle, vaikka mainonta niin pyrkii ohjaamaan. Lelujen hyväksymistä perusteltiin myös lapsen kiinnostuksella. Jos lapsi tosiaan haluaa leikkiä vastakkaiselle sukupuolelle suunnatulla lelulla, ei kyseisen lelun hankkimiselle nähdä esteitä. Tässäkään tilanteessa sukupuolen ei haluta estävän mitään.

Ei-hyväksyttävä käyttäytyminen sisälsi kaksi alaluokkaa, joita olivat pojan feminiinisyys ja perinteiset sukupuoliroolit (ks. Taulukko 6). Vaikka vanhemmat pääasiassa halusivat lapsensa toteuttavan itseään omalla tavallaan, yksi asia jakoi vanhempien mielipiteitä. Vaaleanpunainen hame, joka oli näytillä haastattelussa (ks. Liite 2), aiheutti epäröintiä kahden vanhemman kohdalla. Hame oli toki äärimmäinen esimerkki tyttöjen vaatteista.

Taulukko 6. Maininnat ei-hyväksyttävästä poikkeamisesta

Sanallinen kuvaus	Tiivistetty kuvaus	Alaluokka	Yläluokka
<p><i>Jos mun poika haluais vaikka tämmösen hameen, mä vähän tytönkin kohalla vähän voisko jotai muuta, et ostasinko mä oikeesti hänelle sit tommosta. Mä saattasin olla et jos ois joku oikee röyhelöhame tai mekko nii mä saattasin yrittää hänet puhua siitä et ostetaan jotai muuta</i></p> <p><i>Toisaalta jos vaikka poika haluais lähtee jossai mekossa jonneki julkiseen tapahtumaan niin kyllä mä saattasin siinä vähän yrittää hänet puhua toimimaan toisella tavalla että, voi olla että toimis sinille et hän kuitenkin vaikuttais enemmän siltä perinteiseltä oman sukupuolen-</i></p>	<p>Pojalle ei antaisi mekkoa</p> <p>Poika enemmän oman sukupuolensa edustaja julkisessa tapahtumassa</p>	Pojan feminiinisyys	Ei-hyväksyttävä poikkeaminen

<p>sa edustajalta.</p> <p>No en varmaa hametta tai mekkoo ehkä nyt pojalle ostais ainakaan. Nii no se on ehkä helpompi koska jotenki vähän tällä hetkellä muutenkaan oikeestaan suostu hameita ja mekkoja ees pitää, pitämään että, ehkä se tulee niin nimenomaan näin päin et sitä ajattelee että, et pojat ei voi pitää niinkään tyttöjen vaatteita mut sitte tytöt voi pitää ehkä enempi</p>	<p>Pojalle ei ostaisi mekkoa tai hametta, tyttöä kohtaan ei niin tarkka</p>		
<p>jos vaikka H rupeis nyt puhumaan jostai poikien ja tyttöjen esimes just niistä väreistä niin mä juttelisin niistä että oliko se nyt ihan niinkään että onko olemassa semmosia kuin poikien ja tyttöjen värit. Eli haluaisin myös että Hllakaa ja Klla ei ois semmosia selkeitä sukupuolirooleja että mitä miehet mitä naiset voi tehdä.</p>	<p>Keskustelu lapsen kanssa, jos tämä näyttää noudattavan stereotyyppisiä sukupuolirooleja</p>	<p>Perinteiset sukupuoli-roolit</p>	

Kumpikaan vanhemmista ei ostaisi pojallensa hametta. Ensimmäinen vanhemmista lisäsi, ettei mielellään haluaisi tyttärensäkään pitävän samantyyppisiä vaatteita. Pojan kohdalla hän kuitenkin yrittäisi ohjata tätä valitsemaan jonkun muun vaatteen. Hän mainitsi, että poika on kotona käyttänyt hameita, mutta hän ohjaisi poikaa olemaan enemmän oman sukupuolen mukainen julkisella alueella. Tätä hän perusteli sillä, että hänellä itsellään on selkeä kuva siitä, että hameet ovat tyttöjen vaatteita. Hän ei siis välttämättä itse haluai-

si näin ajatella, mutta ympäristö ja sosiaaliset tekijät ovat muovanneet hänen ajatuksiaan.

Toinen vanhemmista taas sanoi, että tytön kohdalla hän ei olisi niin tarkka, jos tämä pukeutuisi poikamaisiin vaatteisiin. Pojan kohdalla hän kuitenkin epäröisi enemmän ja pohtisi tilannetta, jos tämä oikeasti alkaisi pitää tyttöjen vaatteita. Hän ei siis ostaisi pojalleen hametta itse, mutta jos poika oikeasti olisi niistä kiinnostunut, hän joutuisi käsittelemään asiaa tarkemmin. Kumpikaan vanhemmista ei siis täysin hyväksyisi, jos pojan sukupuolirooli poikkeaisi heidän käsityksistään.

Toinen ei-hyväksyttävä poikkeaminen liittyi lasten sukupuoliroolikäsityksiin. Tätä vanhempi kuvasi siten, että hän ei haluaisi lapsensa pitävän asioita tyttöjen tai poikien asioina. Hän keskustelisi lastensa kanssa siitä, onko olemassa esimerkiksi tyttöjen ja poikien värejä. Hän ei halua, että lapsilla on selkeät käsitykset sukupuolirooleista ja siitä, mitä nainen tai mies voi tehdä. Toisin sanoen, hän ei hyväksyisi sitä, että lapset jaottelisivat asioita ja toimintoja sukupuolen mukaan.

7 POHDINTA

7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia käsityksiä varhaiskasvatusopiskelijavanhemmilla on sukupuolesta sekä sukupuolirooleista ja miten nämä käsitykset vaikuttavat leikkien, lelujen ja vaatteiden suhteen. Lisäksi selvitin, miten vanhemmat kokevat perinteisistä tai omista sukupuolikäsityksistä poikkeavat roolit, leikit, lelut ja vaatteet.

Vanhempien käsitykset sukupuolesta voidaan jakaa kahteen eri ulottuvuuteen, jaottelemaan ja vapaaseen sukupuoleen. Sukupuoli oli vanhemmille tapa jaotella ihmiset tiettyyn kategoriaan eli naisiin, miehiin, tyttöihin ja poikiin. Sukupuolella oli myös biologinen perusta vanhempien käsitysten mukaan. Biologisuus onkin yksi tapa jaotella kahteen vastakkaiseen sukupuoleen fyysisten erojen perusteella (Rossi 2010, 23). Kuitenkin vanhempien käsitysten mukaan voi olla myös muita sukupuolia ja jokainen voi kokea sukupuolen eri tavalla. He siis näkivät sukupuolen myös yksilöllisenä piirteenä, kokemuksena, joka ei ole välttämättä linjassa ympäristön kanssa. Yksilö siis kokemuksensa perusteella jaottelee itsensä johonkin sukupuoleen.

Yksi vapaan sukupuolen näkökulma oli, että lapsi saa olla vapaasti jompaakumpaa sukupuolta, jolloin se otetaan huomioon lapsen ominaisuutena. Tämä näkökulma muistuttaa Ylitapio-Mäntylän (2012, 26) määritelmää sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta, jossa sukupuoli otetaan huomioon niin biologisesti kuin sosiaalisten ja kulttuuristen määritelmien näkökulmasta. Toisesta näkökulmasta katsottuna lapsi taas oli vapaa sukupuolesta, jolloin sukupuolta ei huomioida kasvatuksessa. Tämä näkökulma taas muistuttaa enemmän sukupuolineutraalia kasvatusta, jolloin sukupuoli jätetään huomiotta (Ylitapio-Mäntylä 2012, 25). Yhteistä kuitenkin kaikkien vanhempien käsityksillä oli, että sukupuoli ei saa estää tai rajoittaa lasta millään tavalla. Lapsi on vapaa toimimaan omana itsenään sukupuolesta riippumatta.

Sukupuoliroolit olivat vanhempien käsitysten mukaan melko kielteinen käsite. He kuvasivat sukupuolirooleja stereotyyppisiksi miehen ja naisen rooleiksi eivätkä he allekirjoittaneet niitä. Sukupuoliroolit koettiin ulkoisen tahon, kuten yhteiskunnan, määrittämiksi ja ne määrittävät, kuinka naisten ja miesten tulee toimia. Vanhempien käsityksissä sukupuoliroolit ovat toisin sanoen kulttuurisesti rakentuneita, ja niillä tehdään eroa naisen ja miehen välillä (Blakemore ym. 2009, 9).

Vanhempien kuvatessa lastensa leikkejä, osoittautuivat ne pääosin sukupuolineutraaleiksi. Esimerkiksi Kuinka paljon kello on, herra Leijona -leikkiä leikittiin tytön ja pojan kanssa ja lapset olivat leikkineet tätä yhdessä muiden päiväkotilasten kanssa. Leikkeihin kuitenkin yhdistyi usein lelu, jolloin esimerkiksi puhuttiin autoleikeistä tai nukkeleikeistä. Lelut puolestaan olivat pitkälti sukupuolen mukaisia, mitä viimeksi hankittu lelu korosti. Pojilla oli usein autoja ja legoja sekä videopelejä, tytöillä taas nukkeja ja eläinaiheisia leluja. Eräs vanhemmista myös sanoi, että hänen lastensa lelut ovat sukupuolittuneita. Blakemoren, Berembaumin ja Libenin (2009) mukaan poikien lelut liittyvät usein rakentamiseen, kehittävät avaruudellista hahmotuskykyä ja innostavat mielikuvitusleikkeihin, jotka eroavat arkielämästä. Legot, autot ja toimintahahmot ovat tyypillisiä poikien leluja. Tyttöjen lelut, kuten nuket, ovat usein yksipuolisempia ja liittyvät usein arkiseen perhe-elämään, ulkonäköön ja hoivaamiseen. (mts. 352–355.) Leikki kuitenkin hälvensi lelujen sukupuolittuneisuutta, sillä sisarukset leikkivät usein yhdessä samoilla leluilla. Lisäksi kaikki lelut eivät olleet selkeästi sukupuolen mukaisia, vaan ne liittyivät esimerkiksi tutkimiseen. Kaksi vanhemmista kertoi myös hankkineensa joskus tyttölleen pikkuauton ja pojalleen nuken. Lelut olivat toisin sanoen pääosin sukupuolen mukaisia, mutta sisälsivät myös poikkeuksia.

Vaatteet olivat selkeästi sukupuolen mukaisia, tosin suurimmaksi osaksi kuvaukset perustuivat viimeksi hankittuun vaatteeseen. Pojilla oli väritykseltään tummia vaatteita ja niissä saattoi olla toimintaleluihin liittyviä kuvia. Tyttöjen vaatteista taas löytyi röyhelöitä sekä vaaleanpunaista ja oranssinpunaista väriä. Kuvaukset vaatteista olivat samansuuntaisia kuin

Roivaisen (2016, 239) tutkimuksessa, jossa pojilla oli tummia värejä sekä toiminnallisia kuvioita, kun taas tytöillä oli paljon vaaleanpunaista sekä söpöjä kuvioita. Sukupuoli ei kuitenkaan vaikuttanut vanhempien suosimiin vaatteisiin. Vanhemmat suosivat muun muassa laadukkaita, printittömiä, yksinkertaisia ja käytettyjä vaatteita. Myöskään väri- tai mallimieltymyksiä ei välttämättä ollut.

Syitä leikki-, lelu- ja vaatevalintoihin oli kahdenlaisia: lapsilähtöisiä ja aikuislähtöisiä. Lapsi oli hyvin paljon päättäjän roolissa niin leikkien ja lelujen kuin vaatteidenkin suhteen. Esimerkiksi vanhempi ei halunnut ostaa vaatteita ellei tiennyt, että lapsi varmasti pitäisi niistä. Toisessa esimerkissä lapset olivat saaneet rahaa lahjaksi, jolloin he saivat itse ostaa jonkin lelun. Lapsen toiveita kuunneltiin paljon ja niiden pohjalta tehtiin hankinnat. Leikit olivat pääosin lähtöisin lapselta itseltään. Vanhempien rooli oli enemmän ohjaava, jolloin he eivät suoraan vaikuttaneet valintoihin. Leikkeihin vanhemmat vaikuttivat silloin, jos lapsi itse ei keksinyt tekemistä. Tällöin vanhemmat saattoivat ehdottaa jotain leikkiä, mutta eivät missään vaiheessa käskeneet leikkimään mitään tiettyä leikkiä. Myös ympäristöä saatettiin muokata, jolloin lapsi innostui leikkimään esimerkiksi tutkimusleikkiä. Tällöinkin vanhempi ohjasi epäsuorasti leikkiä. Valinnat leikkien, lelujen ja vaatteiden suhteen olivat vanhempien kuvausten perusteella hyvin pitkälti lapsesta lähtöisin.

Aikuislähtöiset syyt liittyivät käytännöllisyyteen ja talouteen. Vanhemmat pitivät huolen siitä, että lapsi sai itse puettua vaatteet päälle ja että ne sopivat muiden vaatteiden kanssa eikä lika näy niissä. Vaatteiden mallin piti myös sopia lapselle. Lisäksi vaatteiden tuli miellyttää myös vanhempaa. Vanhemmat vastasivat rahasta, jolloin he päättivät, mitä voidaan ostaa. Raha myös rajoitti hankkimasta tietynlaisia vaatteita tai leluja. Vanhemmat suosivat käytettyjä vaatteita ja esimerkiksi isoveljen vaatteet siirtyivät pikkuveljelle. Vanhemmat hankkivat vaatteita ja leluja myös sukulaisiltaan sekä ystäviltään.

Vanhemmat kokivat omista tai perinteisistä sukupuolikäsityksistä poikkeavat roolit, leikit, lelut ja vaatteet pääosin hyväksyttävänä. Osalle vanhemmista kaikki leikit, lelut ja vaatteet ovat kaikille lapsille tarkoitettuja

eikä mainontaa tai tuotteen ulkoasu määritä, kenelle tuote kuuluu. Kuten aikaisemmin mainitsin, esimerkiksi lehtien avulla määritetään, millaiset vaatteet ja värit sopivat millekin sukupuolelle (Hatan 2014). Lapsen yksilöllisyyttä haluttiin myös kunnioittaa ja lapsen tuli saada toimia omana itsenään. Lapsen mielenkiinto lelua kohtaan oli tärkeässä asemassa, eikä lapsen sukupuolen perusteella haluttu estää lasta leikkimästä.

Pojan feminiinisyyttä kuitenkin aiheutti osalle vanhemmista epärointiä, eikä pojan annettaisi pitää vaaleanpunaista mekkoa. Vanhemmat kertoivat poikien sa joskus pitäneen mekkoja tai hameita. Silti he eivät haluaisi poikiensa pitävän kyseisiä vaatteita julkisesti. Pojan haluttaisiin olevan enemmän oman sukupuolensa edustaja. Tytönkin vaaleanpunainen hame oli erään vanhemman mielestä kyseenalainen, mutta vanhemmat olivat sallivampia tyttöjä kohtaan. Kaikkia vaatteita tai sukupuolirooleja ei hyväksyttäisi ainakaan heti. Kuvaus ei ole ainutkertainen. Roivaisen (2016) mukaan Ruotsissa tehtiin tutkimus, josta ilmeni, että vanhemmat antavat tytön pukeutua tummiin vaatteisiin ja farkkuihin, mutta poika ei voi pukeutua vaaleanpunaisiin mekkoihin tai hameisiin. Tätä selitetään sillä, että vaaleanpunainen on väri, joka mittaa vanhempien suhtautumista tasa-arvoon ja sukupuoleen. Samalla se paljasti ristiriitoja vanhempien käsityksissä. Vaaleanpunainen kuvastaa tyttömäisyyttä, johon ei tule pyrkiä. Tutkimuksen vanhemmat kokivat vaaleanpunaisen alentavaksi väriksi, eivätkä halunneet pukea tyttäriään vaaleanpunaiseen, mutta pukivat silti. Poikia ei puettu vaaleanpunaiseen siksi, että heitä ei haluttu luultavan tytöiksi eikä haluttu korostaa tyttömäisiä ominaisuuksia. (mts. 229.)

Toinen vanhemmista perusteli edellä kuvattua käsitystään muun muassa siten, että hänelle mekko oli selkeästi tyttöjen vaate. Toisin sanoen, hän oli soisalistunut siihen, että vain tytöt pitävät mekkoja. Jos poika pitää kyseistä vaatetta, se on vanhemman sukupuolikäsitysten vastaista. Tarkempia perusteluja ei tullut esiin. Tämä oli hieman yllättävää, sillä odotin, että vanhemmat olisivat perustelleet käsitystään kiusaamisella. Esimerkiksi poikien on todettu suhtautuvan usein negatiivisesti vertaistoveriin, jos tämän toiminta on feminiinistä (Blakemore ym. 2009, 332).

Toinen ei-hyväksyttävä asia liittyi lapsen sukupuoliroolikäsityksiin. Vanhempi ei hyväksyisi sitä, että hänen lapsillaan olisi stereotyyppisiä sukupuoliroolikäsityksiä miehistä ja naisista. Hän keskustelisi lastensa kanssa asiasta ja pyrki siihen, että lapset eivät jaottelisi asioita sukupuolen mukaan.

Varhaiskasvatuksen opiskelun vaikutusta vanhempien vastauksiin ei voida selkeästi todeta. He eivät missään vaiheessa perustelleet vastauksiaan opiskelun kautta, mutta he kuitenkin olivat tietoisia sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta ja pyrkivät siihen. Kokonaisuudessaan tutkimuksen tulokset olivat linjassa Halpernin ja Perry-Jenkinsin (2016) tutkimuksen kanssa: vanhempien käsitykset olivat stereotyyppisiä rikkovia ja syyt valintoihin olivat sukupuolesta riippumattomia. Käytännössä kuitenkin lasten lelut ja vaatteet olivat pitkälti sukupuolen mukaisia. Tässä vaiheessa tulee ottaa huomioon se, ettei sukupuolen mukaisissa vaatteissa ja leluissa ole mitään väärää. Tässä tutkimuksessa lapset olivat suuressa roolissa valintojen tekemisen suhteen ja vanhemmat toimivat lapsilähtöisesti tiettyjen rajoitteiden, kuten rahan, puitteissa. Vaikka vanhempien käsitykset sukupuolesta saattavat rajoittaa lasta joissain tapauksissa, kuten vaaleanpunaisen mekon kohdalla, ne eivät ainakaan suorasti vaikuttaneet lasten sukupuolirooleihin, leikkeihin, leluihin ja vaatteisiin. Lapsen yksilöllisyys on vanhemmille tärkeämpää kuin sukupuoli.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimushaasteet

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta tarkastellaan uskottavuuden, siirrettävyyden ja yleistettävyyden kautta. Eskolan ja Suorannan (2008, 211) mukaan uskottavuus tarkoittaa, että tutkijan tulee tarkastaa, onko tulokset ja käsitteellistyksiset samanlaiset tutkittavien käsitysten kanssa. Olen tulkinut tutkittavien käsityksiä siinä muodossa kuin tutkittavat ovat niistä kertoneet. Koska tutkija itse on keskeinen tutkimusväline ja osallistuu aineiston tuottamiseen (Eskola & Suoranta, 2008, 210, 214), tulkintani voi silti poiketa tutkittavien käsityksistä. Tutkittavien arviointi tutkimuksesta ei kuitenkaan välttämättä tuo lisäarvoa

uskottavuudelle, sillä heidän kokemuksensa voivat vaikuttaa arviointiin (Eskola & Suoranta 2008, 211).

Siirrettävyys tarkoittaa sitä, kuinka tarkasti tutkimustulokset ovat yleistettävissä (Eskola & Suoranta 2008, 211–212). Tämän tutkimuksen tulokset ovat vaikeasti yleistettävissä kahdesta syystä. Ensinnäkin otanta on hyvin pieni, vain neljä haastateltavaa. Toisekseen tutkittavien tausta, varhaiskasvatuksen opiskelu, on rajaava tekijä. Toisaalta laadullisen tutkimuksen tunnusmerkkinä on pieni otanta eikä sen tarkoituksena olekaan tehdä yleistyksiä, vaan ymmärtää tutkittavaa ilmiötä (Eskola & Suoranta 2008, 18; Tuomi & Sarajärvi 2009, 28).

Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että tutkija antaa riittävästi tietoa lukijalle siitä, miten tutkimus on tehty. Esimerkiksi tässä tutkimussuunnitelmassa olen käynyt läpi tutkimuksen kohteen ja tarkoituksen eli mitä olen tutkimassa ja miksi. Johdannossa olen kertonut omasta sitoumuksestani tutkimukseen ja perustellut, miksi koen aiheen tärkeäksi. Lisäksi olen kertonut aineiston keruusta, miten se on tapahtunut, mitkä ovat sen vahvuudet ja heikkoudet ja olen kuvailut tiedonantajia melko tarkasti ilman, että olen paljastanut heidän henkilöllisyyttään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140–141.)

Tutkimuksen toistettavuus viittaa siihen, että toinen tutkija voi seurata mahdollisimman tarkasti tutkimuksen analyysin luokittelu- ja tulkintasääntöjä. Tällöin hän voi tehdä samat tulokset aineistosta. (Eskola & Suoranta 2008, 216.) Olen kuvannut aineistolähtöisen sisällönanalyysin vaiheet ja noudattanut niitä. Tästä syystä toisen tutkijan on mahdollista tehdä samansuuntaisia tuloksia aineistosta.

Luotettavuutta heikentäväksi asiaksi edellä mainittujen seikkojen lisäksi koen tutkijan aseman. Pyrin noudattamaan tieteellisen raportoinnin muotoa, mutta Pattonin (2002, 552) mukaan tutkijan uskottavuus riippuu tämän koulutuksesta ja kokemuksesta. Koska en ole tehnyt aikaisemmin tieteellistä tutkimusta, raportti voi sisältää virheitä, joita ilman kokemusta en ole osannut ottaa huomioon. Toinen heikentävä tekijä liittyy haastatteluun. Haastatteluhetkellä välttelin tarkentavia kysymyksiä, koska tiedostin niiden mahdollisen johdattelevuuden ja siten vaikutuksen aineiston sisältöön. Jouduin kuitenkin toisinaan

pyytämään tarkennusta haastateltavan vastaukseen, jolloin ei voida olla varmoja siitä, etteivät lisäkysymykset olleet johdattelevia.

Koska tutkittavien tausta oli hyvin rajattu (varhaiskasvatusopiskelijavanhemmat, iältään 32–37-vuotta), jatkotutkimushaasteena näkisin erilaisen taustan omaavien vanhempien tutkimisen. Olisi mielenkiintoista nähdä, eroaisiko heidän näkemyksensä tämän tutkimuksen haastateltujen näkemyksistä. Vaikka tutkimuksessa ei varhaiskasvatuksen opiskelun merkitystä voida suoraan todeta, sen merkitystä ei voida myöskään kieltää. Sukupuolisensitiivisen kasvatuksen ymmärtäminen ja siihen pyrkiminen saattavat johtua koulutustaustasta.

Toisena jatkotutkimushaasteena voisi olla lasten näkökulma aiheesta. Vanhemmat toimivat tässä tutkimuksessa hyvin lapsilähtöisesti ja lapsi oli usein päättäjän roolissa, kun valittiin leikkiä, leluja ja vaatteita. Olisikin mielenkiintoista selvittää, mitkä asiat vaikuttavat lasten valintoihin ja mikä on heidän käsityksensä sukupuolesta.

LÄHTEET

- Alasuutari, M. 2016. Tytön ja pojan varhaiskasvatus. Teoksessa M. Husso & R. Heiskala (toim.) Sukupuolikysymys. Helsinki: Gaudeamus, 122-141.
- Blakemore, J. E., Berenbaum, S. A. & Liben, L. S. 2009. Gender development. New York: Psychology press.
- Carver, P., Yunger, J. & Perry, D. 2003. Gender identity and adjustment in middle childhood. *Sex roles*, 49 (3), 95-109.
- Cherney, I. D. & Dempsey, J. 2010. Young children's classification, stereotyping and play behaviour for gender neutral and ambiguous toys. *Educational psychology*, 30 (6), 651-669.
- Chick, K., Heilman-Houser, R. & Hunter, M. 2002. The impact of child care on gender role development and gender stereotypes. *Early childhood education journal*, 29 (3), 149-154.
- De Lauretis, T. 2004. Itsepäinen vietti: Kirjoituksia sukupuolesta, elokuvasta ja seksuaalisuudesta. Tampere: Vastapaino.
- Egan, S. K. & Perry, D. G. 2001. Gender identity: A multidimensional analysis with implications for psychosocial adjustment. *Developmental psychology*, 37 (4), 451-463.
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Vastapaino.
- Freeman, N. 2007. Preschoolers' perceptions of gender appropriate toys and their parents' beliefs about genderized behaviors: Miscommunication, mixed messages, or hidden truths? *Early childhood education journal*, 34 (5), 357-366.
- Halpern, H. & Perry-Jenkins, M. 2016. Parents' gender ideology and gendered behavior as predictors of children's gender-role attitudes: A longitudinal exploration. *Sex roles*, 74 (11), 527-542.
- Hata, M. 2014. Preschool girls and the media: How magazines describe and depict gender norms. *International journal of early childhood*, 46 (3), 373-389.
- Heikka, J., Hujala, E. & Turja L. 2009. Arvioinnista opiksi: Havainnointi, arviointi ja suunnittelu varhaispedagogiikassa. Vantaa: Printel.

- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Husso, M. & Heiskala, R. 2016. Institutionaalinen näkökulma sukupuoleen. Teoksessa M. Husso & R. Heiskala (toim.) Sukupuolikysymys. Helsinki: Gaudeamus, 54–72.
- Huuska, M. & Karvinen, M. 2012. Persoona on aina enemmän kuin sukupuoli. Teoksessa O. Ylitapio-Mäntylä (toim.) Villit ja kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Jyväskylä: PS-kustannus, 31–54.
- Juvonen, T. 2016. Irtiottoja sukupuolen luonnollisuudesta. Teoksessa M. Husso & R. Heiskala (toim.) Sukupuolikysymys. Helsinki: Gaudeamus, 15–32.
- Kalliala, M. 1999. Enkeliprinsessa ja itsari liukumäessä. Leikkikulttuuri ja yhteiskunnan muutos. Helsinki: Gaudeamus.
- Karniol, R. 2011. The color of children's gender stereotypes. *Sex roles*, 65 (1-2), 119-132
- Kauppinen, S. & Romunen, S. 1997. Lasten sukupuoliroolit. *Kasvatus* 28 (3), 254–264.
- Kohlberg, L. 1966. A Cognitive-developmental analysis of children's sex-role concepts and attitudes. Teoksessa E. E. Maccoby (toim.) The development of sex differences. California, CA: Stanford university Press, 82–172.
- Kornienko, O., Santos C., Martin, C. & Granger, K. 2016. Peer influence on gender identity development in adolescence. *Developmental psychology*, 52 (10), 1578-1592.
- Lahelma, E. & Gordon, T. 1999. Rajankäyntiä. Sukupuoli opetussuunnitelmassa ja koulun käytännöissä. Teoksessa A-L. Arnesen (toim.) Eroja ja yhtäläisyyksiä. Sukupuoli pedagogisessa ajattelussa ja käytännössä. Helsinki: Yliopistopaino, 91–106.
- Maccoby, E. E. 2000. *The two sexes: Growing up apart, coming together*. Cambridge, Mass.: Belknap Press of Harvard University Press.
- Martin, C. L. 2002. Cognitive theories of early gender development. *Psychological bulletin*, 128 (6), 903–933.
- Martin, C. L. 2012. Cognitive theories of gender development. Teoksessa T. Eccles & H. M. Trautner (toim.) *The Developmental social psychology of gender*. Psychology press, 91–122.
- Metsämuuronen, J. 2008. *Laadullisen tutkimuksen perusteet*. Jyväskylä: Gummerus.

- Patton, M. Q. 2002. *Qualitative research & evaluation methods*. Thousand Oaks: Sage.
- Puolakka, S. 2012. *Tytöiksi ja pojiksi: vanhempien sanavalinnat ja sukupuolen sosiaalinen oppiminen*. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro gradu-tutkielma.
- Reisby, K. 1999. Sukupuoliherkkä pedagogiikka. Teoksessa A-L. Arnesen (toim.) *Eroja ja yhtäläisyyksiä. Sukupuoli pedagogisessa ajattelussa ja käytännössä*. Helsinki: Yliopistopaino, 15–34.
- Roivainen, P. 2016. *Puettu lapsuus. Löytöretkiä lastenvaatteiden saarille*. Kansatieteellinen Arkisto 56. Suomen muinaismuistoyhdistys.
- Rossi, L-M. 2010. Sukupuoli ja seksuaalisuus, erosta eroihin. Teoksessa T. Saaremaa, L-M, Rossi & T. Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 21–38.
- Rotkirch, A. 2016. Sukupuolet evoluutioteoriassa. Teoksessa M. Husso & R. Heiskala (toim.) *Sukupuolikysymys*. Helsinki: Gaudeamus, 15–32.
- Salomäki, V. 2011. Biologisen sukupuolen rakentaminen: Ruumis ja sosiaalinen sukupuoli antiikista nykypäivään. Turun yliopisto. Turun yliopiston julkaisuja sarja - ser. C osa - tom. 306.
- Sumaroka, M & Bornstein M. H. 2008. Play. Teoksessa M. M. Haith & J. B. Benson (toim.) *Encyclopedia of infant and early childhood development*. California, CA: Elsevier/Academic press, 553–561.
- Tate, C. 2014. Gender identity as a personality process. Teoksessa B. L. Miller (toim.) *Disorders, developmental perspectives and social implications*. New York: Nova Science Publishers, 1–22.
- Trawick-Smith, J., Wolff, J., Koschel M. & Vallarelli, J. (2015). Effects of toys on the play quality of preschool children: Influence of gender, ethnicity, and socioeconomic status. *Early childhood education journal*, 43 (4), 249-256.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Tynjälä, P. 1999. *Oppiminen tiedon rakentamisena: konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita*. Helsinki : Kirjayhtymä.
- Varhaiskasvatustilasto 19.1.1973/36.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Helsinki: Opetushallitus.
- Ylitapio-Mäntylä, O. 2012. Sukupuolittuneet käytännöt varhaiskasvatuksessa. Teoksessa O. Ylitapio-Mäntylä (toim.) *Villit ja kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille*. Jyväskylä: PS-kustannus, 15–30.

LIITTEET

Liite 1. Haastattelurunko

Taustatiedot

1. Ikä
2. Keitä kuuluu talouteenne?
3. Lapsesi/Lapsiesi ikä?
4. Sukupuolesi?
5. Kauan olet opiskellut varhaiskasvatusta?

Käsitykset sukupuolesta

1. Miten määrittelisit sanan *sukupuoli*?
2. Millaisia sukupuolirooleja on sinun mielestäsi olemassa?
3. Millaista on mielestäsi sukupuolisensitiivinen kasvatus? Pyritkö itse toteuttamaan sitä?
4. Millaisia odotuksia sinulla on lapsesi sukupuoliroolin suhteen? Toivotko hänen noudattavan tietynlaista roolia?
5. Kenelle leikit kirkonrotta, kotileikki ja sotaleikki on tarkoitettu? Kenelle nämä lelut ovat mielestäsi tarkoitettu? Entä nämä vaatteet?

Toiminta ja käyttäytyminen, lelu- ja vaatevalinnat

1. Millaisia leikkejä lapsesi tyypillisesti leikkii?
2. Vaikutatko sinä lapsen leikin valintaan?
3. Mitä leikkejä leikit viimeksi lapsesi kanssa? Miksi näitä leikkejä?
4. Minkälaisia vaatteita hankit lapsellesi/lapsillesi? Suositko tiettyjä värejä, malleja? Entä minkälaisia leluja hankit hänelle/heille?
5. Millaisen vaatteen hankit viimeksi lapsellesi? Miksi?
6. Millaisen lelun hankit viimeksi lapsellesi? Miksi?
7. Vaikuttaako lapsi/lapset itse vaatteiden/lelujen valintaan?
8. Oletko ostanut pojallesi nukkea/tytöllesi rekka-autoa? Miksi?

Käsityksistä poikkeaminen

1. Ostaisitko lapsellesi lelun tai vaatteen, joka on suunnattu vastakkaiselle sukupuolelle? Miksi/mikset?
2. Jos lapsesi käyttäytyy sinun sukupuolikäsitystesi vastaisesti, miten suhtaudut asiaan?

Liite 2. Haastattelussa käytetyt lelut ja vaatteet

Lelu 1.

Lelu 2.

Lelu 3.

Vaate 1.

Vaate 2.

Vaate 3.

